Biannual Journal of Applied Counseling (JAC)
2026, 16(1), 1-19
Received: 17 Jan 2026
Accepted: 13 Sep 2026
DOI: 10.22055/jac.2026.51617.2159
Original Article

دوفصلنامه مشاوره کاربردی
دانشگاه شهید چمران اهواز
۱۹-۱، (۱)۱۶، ۱۴۰۵
دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۲۷
پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۲۲
نوع مقاله: پژوهشی اصیل

Open Access
Publish Free

Identifying the Factors Underlying Reluctance to Marry among Female Postgraduate Students

Amin Koraei*

Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran. (Corresponding Author) amin.koraei@azaruniv.ac.ir

Citation: Koraei, A. (2026). Identifying the Factors Underlying Reluctance to Marry among Female Postgraduate Students. *Biannual Journal of Applied Counseling*, *16*(1), 1-19

Abstract

Marriage age is an important social and economic variable because it influences birth rates, population growth, labor supply, and family health. Delayed marriage among single individuals has become a global social concern. This study aimed to identify the factors underlying reluctance to marry among female postgraduate students and to develop and validate a scale based on the factors identified from their perspectives. The study employed a descriptive-correlational design. The population consisted of single female postgraduate students at universities in East Azarbaijan Province who were enrolled during the 2024–2025 academic year. Four samples were selected using stratified random sampling: the first sample (20 students) was used to identify the preliminary factors and develop the scale; the second sample (30 students) was used for preliminary administration and assessment of reliability and validity; the third sample (250 students) was used for exploratory factor analysis (EFA); and the fourth sample (200 students) was used for confirmatory factor analysis (CFA). Data were collected using semi-structured interviews, the Marital Attitude Scale, the Marital Intent Scale, and the researcher-developed Reluctance to Marry Scale. Data were analyzed using exploratory and confirmatory factor analyses. The findings indicated that the final 40-item scale comprised six factors, which explained 59% of the total variance: Effort for Individual Growth and Advancement; Appeal of Singleness over Marriage; Lack of Readiness and Necessary Skills for Marriage; Economic Issues; Legal, Social, and Cultural Issues; and Family Issues. Identifying the factors underlying reluctance to marry, particularly from the perspective of female postgraduate students, may provide a useful framework for specialists and policymakers to better understand barriers to marriage and family formation.

Keywords: reluctance to marry, delay in marriage, female students

Extended Abstract

Introduction

Marriage is an important social and demographic institution, and changes in the timing of marriage have implications for fertility, family formation, and population dynamics. In recent decades, increasing age at first marriage and the tendency to postpone marriage have become important social concerns in different societies (Jones & Yeung, 2014; Raymo & Park, 2020; Research Center of the Islamic Consultative Assembly, 2022). In Iran, research has documented the phenomenon of delayed marriage among young people, including educated women, and has highlighted its social and demographic significance (Imanzadeh et al., 2017; Mokhtari et al., 2021; Bagi, 2023).

Previous studies have identified multiple factors associated with delayed or reluctant marriage, including educational and occupational advancement, economic difficulties, changing attitudes toward marriage, the perceived advantages of single life, concerns about marital relationships, and family and sociocultural conditions (Maharaj & Shangase, 2020; Gündoğdu & Bulut, 2022; Bagi, 2023). Among women, higher educational attainment and greater emphasis on employment, independence, and personal development may influence the timing of marriage (Vijay, 2024). Iranian qualitative research has also reported economic, cultural, family, and interpersonal dimensions of delayed marriage among female students (Imanzadeh et al., 2017; Mokhtari et al., 2021). Despite this evidence, there is a need for a multidimensional instrument grounded in the perspectives of highly educated single women that can systematically identify and organize the factors underlying reluctance to marry.

Accordingly, the present study aimed to identify the factors of reluctance to marry among female postgraduate students and to construct and validate a scale based on the factors identified from their perspectives. The study sought to provide an empirically grounded, multidimensional framework for understanding marriage disinclination and to develop an instrument with acceptable psychometric properties for use in research and counseling contexts.

Methods

Design

The present study employed a correlational design based on the analysis of a correlation or covariance matrix. Exploratory factor analysis (EFA) was used to identify the underlying dimensions of the newly developed scale, and confirmatory factor analysis (CFA) was used to examine whether the obtained factor structure was consistent with the proposed measurement model.

Population and Sampling

The statistical population consisted of single female students enrolled in master's and doctoral programs at universities in East Azarbaijan Province during the 2024–2025 academic year. The participating universities included Tabriz University, Shahid Madani Azarbaijan University, Bonab, Maragheh, Tabriz University of Medical Sciences, Sahand University of Technology, and Payame Noor University units. Stratified random sampling was used, with the required number of participants from each university determined in proportion to its postgraduate student population. Eligibility required being enrolled in a master's or doctoral program and having no history of formal marriage.

Four samples were used across the stages of scale development and validation. The first sample included 20 participants for identifying preliminary factors and generating the initial item pool. A second sample of 30 participants was used for preliminary administration and assessment of reliability and validity. A sample of 250 participants was used for exploratory factor analysis, and a further sample of 200 participants was used for confirmatory factor analysis. Thus, 500 participants participated across the four stages of the study.

Instruments

At the initial stage, a semi-structured interview containing two general questions concerning reasons for delaying marriage and participants' plans for marriage was conducted. Approximately 60 distinct reasons were identified from the interviews. After reviewing the relevant literature and integrating overlapping responses, an initial 48-item researcher-developed scale was prepared and reviewed by five experts in marriage and family studies.

For criterion-related validity, the Marital Intent Scale and the Attitudes toward Marriage Scale were also used. The Marital Intent Scale is a three-item measure developed by Park and Rosén (2013), while the Attitudes toward Marriage Scale developed by Rosen and Braaten (1998) contains 23 items. The researcher-developed scale was initially scored on a five-point Likert scale ranging from 'not at all' to 'completely.'

Procedure

Following the interviews, the researchers reviewed the participants' responses and relevant literature, removed or combined overlapping items, and developed the initial 48-item scale. The items were then reviewed and revised by five specialists. The preliminary version was administered to the 30-person sample and subsequently to the 250 and 200 person samples for factor analytic evaluation. The later stages were conducted through an online form. Participants received information about the purpose of the study and the voluntary nature of participation, and trained research assistants supported data collection.

Descriptive statistics included means, standard deviations, minimum and maximum scores, frequencies, and percentages. Inferential analyses included exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, Pearson correlation coefficients, and Cronbach's alpha coefficients. Analyses were conducted using SPSS version 27 and AMOS version 21.

Results

Across the four stages, the total sample comprised 500 participants. Of these, 392 (78.4%) were master's students and 108 (21.6%) were doctoral students. Participants ranged in age from 23 to 45 years, with a mean age of 28.01 years (SD = 3.59). A total of 335 participants (67%) were native to East Azarbaijan Province and 165 (33%) were non-native. Regarding premarital romantic relationships, 287 participants (57.4%) reported being currently involved in a non-marital relationship, 153 (30.6%) had previously experienced such a relationship, and 60 (12%) had never experienced one.

The initial 48-item scale demonstrated an overall Cronbach's alpha of 0.782. The Kaiser–Meyer–Olkin measure was .83 and Bartlett's test of sphericity was statistically significant ($p < 0.001$), indicating that the correlation matrix was suitable for factor analysis. Exploratory factor analysis using principal components extraction and Varimax rotation supported a six-factor solution. Together, the six factors explained approximately 59% of the total variance. Eight items (items 1, 2, 13, 36, 39, 44, 46, and 47) were removed because their factor loadings were below .40.

The final scale contained 40 items distributed across six factors: (1) Effort for Individual Growth and Advancement, with 8 items; (2) Appeal of Singleness over Marriage, with 8 items; (3) Lack of Readiness and Necessary Skills for Marriage, with 8 items; (4) Economic Problems, with 7 items; (5) Legal, Social, and Cultural Problems, with 5 items; and (6) Family Problems, with 4 items. The first factor accounted for 14.09% of the variance, followed by the second factor with 13%, the third with 9.92%, the fourth with 7.87%, the fifth with 7.59%, and the sixth with 6.22%.

The CFA results supported the six-factor structure of the final 40-item scale. None of the remaining items was removed in the confirmatory stage, and the factor loadings and corresponding critical ratios were statistically significant. The measurement model showed acceptable fit to the data: $\chi^2/df = 1.69$, GFI = 0.952, CFI = 0.943, and RMSEA = 0.05. These findings provided evidence for the confirmatory validity of the six-factor structure.

Reliability analyses also supported the internal consistency of the six factors. Cronbach's alpha coefficients were 0.93 for the first and second factors, 0.84 for the third, 0.79 for the fourth, 0.78 for the fifth, and 0.71 for the sixth, with an overall alpha of .81 for the 40-item scale. The total score was significantly correlated with marital intent ($r = -0.66$, $p < 0.001$) and attitudes toward marriage ($r = -0.55$, $p < 0.001$), providing evidence of criterion-related validity.

Discussion

The findings demonstrated that reluctance to marry among postgraduate female students is a multidimensional phenomenon rather than a single attitudinal tendency. Six domains were identified: individual growth and advancement, the perceived appeal of remaining single, insufficient readiness and marital skills, economic problems, legal/social/cultural problems, and family problems. The first factor, effort for individual growth and advancement, emerged as the most influential dimension, accounting for 14.09% of the variance. This result is consistent with previous research emphasizing education, employment, career development, and personal independence as important contributors to delayed marriage among women.

The second factor, appeal of singleness over marriage, reflects the perceived benefits of remaining single, including greater freedom, fewer responsibilities, and the possibility of maintaining premarital romantic relationships. The third factor indicates that limited emotional awareness, communication skills, readiness, and fear of marital failure may reduce willingness to marry. The fourth factor highlights the role of income, housing, wedding expenses, dowry-related costs, and perceptions of the economic preparedness of potential partners. The fifth factor captures concerns related to prevailing marriage norms, divorce experiences, gender-related legal issues, social expectations, and tensions between traditional and modern cultural patterns. Finally, the sixth factor indicates that family disagreement, parental interference, dependence on the family of origin, and family responsibilities may also influence marriage decisions.

The psychometric findings further indicate that the newly developed scale has an interpretable six-factor structure, satisfactory internal consistency, and evidence of criterion-related and confirmatory validity. The high goodness-of-fit indices obtained in CFA support the adequacy of the proposed measurement model. The scale may therefore provide researchers and family counselors with a structured means of assessing the major domains associated with reluctance to marry among highly educated single women.

Conclusion

The present study identified six major factors underlying reluctance to marry among female postgraduate students in East Azarbaijan and developed a 40-item scale to assess these factors. The six factors jointly explained approximately 59% of the variance, and the confirmatory analysis supported the six-factor measurement structure. The findings suggest that interventions aimed at understanding or reducing barriers to marriage should not focus exclusively on economic conditions; rather, individual development, perceptions of single life, readiness and relationship skills, economic circumstances, legal/social/cultural concerns, and family processes should be considered together.

Because the participants were female postgraduate students from universities in East Azarbaijan, generalization to non-student populations or men should be made cautiously. Future research should examine gender, generational, cultural, and socioeconomic differences and should use longitudinal designs to follow factors associated with marriage intentions from adolescence through the period of marriage. Further research is also warranted on the social and economic consequences of delayed marriage and on policies and counseling interventions that address the multiple dimensions identified in the present study.

Ethical Considerations

The aims of the study and its applications were fully explained to the participants. Ethical principles, including obtaining informed consent and ensuring confidentiality, were observed. To protect participants' identities, no personal information was collected.

Conflict of interest

There is no conflict of interest regarding this study.

Funding

This research was financially supported by the Research and Technology Vice-Chancellor of Shahid Madani Azarbaijan University. The article was derived from research project No. 1402/2052 of Shahid Madani Azarbaijan University.

Acknowledgements

The author would like to express their appreciation to the friends who assisted in conducting the research, as well as to all single female students who participated in the study and contributed to its completion.

دوفصلنامه مشاوره کاربردی
دانشگاه شهید چمران اهواز
۱۹-۱، (۱)۱۶، ۱۴۰۵
دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۲۷
پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۲۲
نوع مقاله: پژوهشی اصیل

Biannual Journal of Applied Counseling (JAC)
2026, 16(1),1-19
Received: 17 Jan 2026
Accepted: 13 Sep 2026
DOI: 10.22055/jac.2026.51617.2159
Original Article

Open Access
Publish Free

شناسایی عوامل عدم تمایل به ازدواج در دانشجویان دختر مقاطع تحصیلات تکمیلی*

امین کرایی

استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران amin.koraei@azaruniv.ac.ir

چکیده

سن ازدواج یک متغیر اقتصادی و اجتماعی بسیار مهم است زیرا بر نرخ زاد و ولد، نرخ رشد جمعیت، عرضه نیروی کار و سلامت خانواده تأثیر می‌گذارد. نگرانی اجتماعی در مورد تأخیر در ازدواج افراد مجرد، یک مسئله جهانی است. هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل عدم تمایل به ازدواج و ساخت ابزاری بر اساس عوامل به‌دست‌آمده بود. جامعهٔ آماری پژوهش کلیه دانشجویان دختر مجرد شاغل به تحصیل در مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های استان آذربایجان شرقی بودند که در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ مشغول به تحصیل بودند. در این پژوهش چهار نمونه مورد استفاده قرار گرفت که نمونه اول جهت یافتن عوامل اولیه و تدوین مقیاس (۲۰ نفر)، نمونه‌ی دوم برای افزایش روایی و پایایی ابزار و اجرای مقدماتی (۳۰ نفر)، نمونه سوم به‌منظور انجام تحلیل عامل اکتشافی (۲۵۰ نفر) و نمونه چهارم برای انجام تحلیل عامل تأییدی (۲۰۰ نفر) انتخاب شد. نمونه‌های چهارگانه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و از میان جامعه موردنظر انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل مقیاس رغبت به ازدواج، مقیاس نگرش به ازدواج و مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج دختران بود که پس از تحلیل نتایج این پژوهش ساخته و موردتأیید قرار گرفت. طرح پژوهش حاضر، همبستگی از نوع تحلیل ماتریس همبستگی یا کواریانس بود. برای تحلیل یافته‌های پژوهش از روش‌های تحلیل عامل اکتشافی (EFA) و تحلیل عامل تأییدی (CFA) استفاده شد. نتایج تحلیل عامل اکتشافی و تأییدی نشان داد که عوامل عدم تمایل به ازدواج از نظر دانشجویان دختر شامل شش عامل بود که به ترتیب عبارتند از: ۱- تلاش برای رشد و ارتقای فردی ۲- جذابیت‌های تجرد نسبت به ازدواج، ۳- عدم آمادگی و نداشتن مهارت‌های لازم برای ازدواج، ۴- مشکلات اقتصادی، ۵- مشکلات قانونی، اجتماعی و فرهنگی، و ۶- مشکلات خانوادگی. در مجموع این ۶ عامل حدود ۵۹ درصد واریانس عوامل عدم تمایل به ازدواج را تبیین می‌کنند. درک و شناسایی عوامل عدم تمایل به ازدواج به‌ویژه از دیدگاه دختران، می‌تواند به‌عنوان الگویی برای شناخت موانع ازدواج و تشکیل خانواده از سوی متخصصان و مسئولان مورد توجه قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: عدم تمایل به ازدواج، تأخیر در ازدواج، دانشجویان دختر

مقدمه

ازدواج، به‌عنوان یک نهاد اجتماعی، هزاران سال است که وجود داشته است. فرض بر این است، پدیده‌هایی که هزاران سال قدمت دارند، به‌آرامی تغییر می‌کنند. اما تحولات از اواسط قرن بیستم نشان می‌دهد که این فرض اشتباه است (Jones & Yeung, 2014). کاهش نرخ ازدواج، بالارفتن سن ازدواج، افزایش زوج‌های مجرد هم‌خانه و ازدواج سفید، جداشدن از والدین و رواج زندگی مجردی، سرعت تغییر در نهاد ازدواج را نشان می‌دهد (Julian, 2022). این تغییرات منفی الگوهای ازدواج، می‌تواند اثرات مضری برای افراد در زمینه باروری (Saleem et al., 2015)، سلامت جسمانی (Bronselaer et al., 2008) و مشکلات روان‌شناختی (Blekesaune, 2008) ایجاد کند.

نرخ ازدواج به‌شدت در حال کاهش است. تعداد زیادی از جوانان قرار ازدواج را به تأخیر می‌اندازند یا به‌طورکلی از آن اجتناب می‌کنند. تحقیقات مرکز پژوهشی پیو (Pew, 2013) نشان داد که از هر ۴ بزرگسال آمریکایی ۴۰ ساله ۱ نفر هرگز ازدواج نکرده است و پدر و مادر بودن در میان جوانان با نگرانی بسیار بیشتری نسبت به گذشته دیده می‌شود. زنان جوان نسبت به تشکیل خانواده ابراز نگرانی‌های فزاینده‌ای دارند و بسیاری بر این باورند که

* این پژوهش با حمایت مالی معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه شهید مدنی آذربایجان انجام شده‌است. این مقاله، مستخرج از طرح شماره ۲۰۵۲/۱۴۰۲ دانشگاه شهید مدنی آذربایجان است.

ازدواج برای آنها سود کمتری نسبت به مردان دارد. ازسوی‌دیگر، کمتر از نیمی (۴۵ درصد) از زنان جوان (۱۸ تا ۳۴ ساله) بدون فرزند می‌گویند که ممکن است بخواهند در آینده بچه‌دار شوند و در میان مردان جوان نیز حدود ۵۷٪ بیان می‌کنند که می‌خواهند پدر شوند (Sassler, 2024).

در طول چند دهه گذشته، سن ازدواج مردان و زنان در همه نقاط جهان افزایش‌یافته است. همچنین، بیش از نیمی از ازدواج‌ها پس از ۳۰ سالگی در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته رخ می‌دهد (Maharaj & Shangase, 2020). در سرشماری جمعیت ایران، شاخص نسبت ازدواج در ایران از ۱۱/۲ در سال ۱۳۹۱ به ۶/۳ در سال ۱۴۰۱ و نرخ فرزندآوری از ۲/۱۷ فرزند به‌ازای هر زن در سال ۱۳۹۴ به ۱/۴۹ فرزند به‌ازای هر زن در سال ۱۳۹۹ کاهش‌یافته است (Report of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, 2022, a & b). همچنین، آمارها نشان می‌دهد میانگین سن ازدواج زنان از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ از ۱۹/۷ به ۲۳/۲ افزایش داشته و در سال ۱۳۹۹ به ۲۵ سال افزایش‌یافته است (Bagi, 2023).

برخی پژوهشگران معتقدند، ازدواج دیرهنگام آثار مثبت بسیاری دارد. بااین‌حال، می‌تواند دلیلی برای بسیاری از مشکلات در ثبات خانواده و الگوهای جفت‌شدن نیز باشد (Hervish & Feldman-Jacobs, 2011). یک نظرسنجی ملی از نسل Y یا هزاره (متولدین ۱۹۸۱ تا ۱۹۹۵ میلادی) حمایت گسترده‌ای از ازدواج دیرهنگام را در میان آن‌ها نشان داد. اکثر آن‌ها معتقدند ازدواج دیرهنگام به این معناست که زن و شوهر بالغ‌تر می‌شوند، احتمال بیشتری دارد که همسران خوبی باشند و احتمال بیشتری دارد که بدون پشیمانی در زندگی آینده‌شان به اهداف شخصی خود برسند (Hawkins et al., 2022). افرادی که سن ازدواج خود را به تعویق می‌اندازند نسبت به افرادی که در سنین پایین ازدواج کرده‌اند، ممکن است از مزایای معنوی و جسمی بیشتری در ازدواج خود برخوردار شوند؛ بااین‌حال، ممکن است با همسر یا خانواده همسرشان نیز مشکل داشته باشند (Gündoğdu & Bulut, 2022). شروع زندگی مشترک زیر یک سقف، با همسرانی که مدت زیادی زندگی مجردی داشته‌اند، دشوارتر است؛ به همین دلیل، این ازدواج‌ها بیشتر مستعد طلاق هستند (Özarslan, 2020).

رشد فردی و تمرکز بر پیشرفت شغلی و شخصیت خود عامل مهمی در به تأخیرانداختن ازدواج است و برخی افراد آن را یکی از مزایای تأخیر در ازدواج تلقی می‌کنند. وقتی افراد ازدواج می‌کنند، مسئولیت‌های زندگی مشترک افزایش می‌یابد. به همین دلیل، برخی از افراد نمی‌توانند روی رشد شخصی خود تمرکز کنند (Karamat, 2016). در عصر مدرن، رشد شخصیت، نسبت به قبل اهمیت بیشتری پیدا کرده است و بسیاری از افراد شروع به اهمیت‌دادن به شغل و سایر ویژگی‌های شخصی خود کرده‌اند. به‌ویژه برای زنان که پس از ازدواج، زایمان و سایر مسئولیت‌های زندگی مشترک؛ فرصت تمرکز بر رشد شخصی را از آنان سلب می‌کند. بنابراین، تأخیر در ازدواج می‌تواند راهی برای رشد شخصی آنان باشد (Haotanto, 2016).

تأخیر در ازدواج می‌تواند به افراد امکان دهد تا رؤیاهای شغلی و تحصیلی خود را دنبال کنند. برخی از افراد به دلیل فعالیت‌های شغلی و برخی به دلیل برنامه‌های آموزشی و تحصیلی خود ازدواج خود را به تعویق می‌اندازند. امروزه، آموزش و تحصیلات به یک نیاز ضروری برای افراد تبدیل شده است. همچنین، حضور هم‌زمان زنان در محیط‌های تحصیلی و کاری به دلیلی اساسی برای به تأخیرانداختن ازدواج تبدیل شده است. بنابراین، ازدواج دیرهنگام به افراد اجازه می‌دهد به زندگی تحصیلی خود ادامه داده و بر انتخاب‌های شغلی خود تمرکز کنند (Haotanto, 2016).

مزیت دیگر تأخیر در ازدواج، عامل بلوغ است. ازدواج در سنین پایین می‌تواند، احتمال عدم بلوغ و رسش را بالا ببرد، زیرا سطح انتظارات اشتباه در همسران بالاتر است. زوجین جوان ممکن است خودشناسی کافی نداشته باشند و نسبت به ویژگی‌های بالقوه خود و شریک زندگی خود اطمینان نداشته باشند (Lehrer & Chen, 2013). افرادی که ازدواج را به تأخیر می‌اندازند، زمان زیادی دارند تا همسر موردنظر خود را انتخاب کنند و در نتیجه به سمت یک ازدواج منظم‌تر سوق می‌یابند. این افراد، چون سال‌های مجردی طولانی را گذرانده‌اند، بعداً در بزرگسالی خود کیفیت تحمل، آگاهی، آرامش هنگام استرس و علاقه و تمایل بیشتر در رابطه‌ی زناشویی خود را نشان خواهند داد (Karamat, 2016). بر اساس یک مطالعه، ازدواج دیرهنگام احتمال طلاق را کاهش می‌دهد، داده‌ها نشان می‌دهد که هر سال تأخیر در زمان ازدواج، حدود ۱۱٪ نرخ طلاق را کاهش می‌دهد. با بالارفتن سن، سطح بلوغ در فکر و رفتار افراد افزایش می‌یابد؛ بنابراین، با افزایش سن ازدواج، افراد بیشتر در مورد آنچه از یک رابطه مادام‌العمر آرزو دارند، فکر می‌کنند (Haotanto, 2016).

مزیت دیگر تأخیر در ازدواج، سطح سلامت روانی بالاتر است. برخی پژوهش‌ها نشان داده، افرادی که زودتر ازدواج می‌کنند، ممکن است به دلیل وظایف سنگین برای تشکیل خانواده در سنین پایین، با چالش‌های زیادی روبرو شوند. این مسئله می‌تواند در دستیابی به اهداف تحصیلی یا شغلی آنها مشکلات زیادی ایجاد کند. ازدواج زودهنگام ممکن است به دلیل افزایش فشار از سوی اطرافیان و خانواده‌ها و یا بارداری زودهنگام، سطح فشار روانی ادراک شده زوجین را بالاتر ببرد. بنابراین می‌توان گفت که ازدواج بر وضعیت روانی تأثیر می‌گذارد؛ لذا افرادی که دیرتر ازدواج می‌کنند نسبت به افرادی که زودتر ازدواج می‌کنند، شادتر هستند (Hynek et al., 2022).

تأخیر در ازدواج، معایبی نیز به دنبال دارد. مهم‌ترین پیامد آن، کاهش نرخ باروری زنان است. ازدواج به‌عنوان یک پیش‌نیاز برای زاد و ولد پذیرفته شده است. بنابراین، ازدواج دیرهنگام بر عملکرد بنیادی تداومِ نسبِ نهادِ خانواده تأثیر منفی می‌گذارد (Eralp & Gökmen, 2020). یکی از مهم‌ترین اثرات منفی ازدواج دیرهنگام، تأخیر در فرزندآوری است که رشد جمعیت را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. یک مطالعه جدید منتشر شده در مجله

Human Reproduction بیان می‌کند که باروری یک زن از اواخر دهه بیست زندگی شروع به کاهش می‌کند و نه در سی‌سالگی که قبلاً تصور می‌شد (Karamat, 2016). حداکثر میزان باروری در دامنه‌ی سنی ۲۰ تا ۲۴ سالگی بوده و تا سنین ۳۰ تا ۳۲ سالگی رو به کاهش می‌گذارد. به‌طوری‌که در سنین ۲۵ تا ۲۹ سال میزان باروی زنان ۴ تا ۸ درصد کمتر از میزان حداکثر باروری است (Speroff & Fritz, 2005). به همین دلیل، نرخ فرزندآوری در سراسر جهان در حال کاهش است که عامل اصلی کاهش جمعیت است (Karamat, 2016).

همچنین، ازدواج دیرهنگام نیز می‌تواند دلیلی برای انواع ناهنجاری‌های مادرزادی در فرزندان باشد. حتی اگر زنان بتوانند در سنین بالا زایمان کنند، این زایمان‌ها ممکن است باعث ایجاد مشکلات جسمانی یا روانی در فرزندان شود. به‌علاوه، ضعیف‌شدن اسپرم‌ها در مردان نیز می‌تواند ناهنجاری‌های زیادی را در نوزادان ایجاد کند (Karamat, 2016). یک مادر مسن ممکن است در طول بارداری خود با خطراتی مانند سقط جنین، نقایص مادرزادی، فشارخون بالا، دیابت بارداری و زایمان سخت مواجه شود (Sydsjö et al., 2019). مشکلات نوزادان فقط به مادر مربوط نمی‌شود، پدران بزرگتر نیز می‌تواند یکی از دلایل اصلی باشد. به‌عنوان مثال، یک پژوهش نشان می‌دهد که فرزندان مردان مسن که ۴۰ سال یا بیش از ۴۰ سال داشتند، ۵/۷۵ برابر بیشتر از کودکان مردان زیر ۳۰ سال در معرض ابتلا به اختلال طیف اوتیسم بودند (Karamat, 2016). همچنین، خطراتی برای اختلالات کروموزومی در سنین بالای مادر نیز وجود دارد (Sydsjö et al., 2019). در زنان مسن‌تر، علاوه بر کاهش تعداد تخمک‌ها، ممکن است مشکلاتی مانند تقسیم کروموزوم غیرطبیعی، کاهش کیفیت میتوکندری، افزایش استرس اکسیداتیو و کاهش سطح آنتی‌اکسیدان نیز رخ دهد (Shirasuna & Iwata, 2017).

ازسوی‌دیگر، افرادی که ازدواج را به تعویق می‌اندازند ممکن است شروع به انجام رفتارهای جنسی قبل از ازدواج کنند. به همین دلیل، خطر ابتلا به بیماری‌ها و عفونت‌های ناشی از رابطه جنسی از جمله ویروس ایدز در بین افراد مجرد در مقایسه با افراد متأهل بسیار بیشتر است. زنان بیشتر از همتایان مرد خود تحت‌تأثیر بیماری‌های مربوط به رابطه جنسی قبل از ازدواج قرار می‌گیرند (Karamat, 2016).

اگرچه ازدواج دیرهنگام می‌تواند برای برخی از همسران به ثبات زناشویی منجر شود، اما برای برخی نیز شرایط متفاوتی خواهد داشت. تقریباً ۷۰٪ از تمام درگیری‌های زناشویی بی‌پایان هستند، زیرا دو فردی که دارای خلق و خوی، پیشینه‌های خانوادگی، تجربیات زندگی، عقاید، علاقه‌مندی‌ها و ناپسندهای متفاوتی هستند، ازدواج می‌کنند (Ali et al., 2022). این تفاوت‌ها حتی اگر زوجین جوان باشند، عاملی برای اختلاف‌نظر است. بااین‌حال، چند مورد از این تفاوت‌ها شامل تجربیات زندگی، دوست‌داشتن و دوست‌نداشتن‌هایی هستند که برای افرادی که در اواخر سن ازدواج می‌کنند، ضروری است. این موارد، مهم هستند؛ زیرا زمانی که یک فرد در حال پیرشدن است، چشم‌انداز زندگی او شکل می‌گیرد و این فرد ممکن است به‌سختی با همسرش موافقت کند. افرادی که ازدواج را به تأخیر می‌اندازند و دیرتر ازدواج می‌کنند، قوانین سخت‌گیرانه‌تری دارند. بنابراین، این افراد راحت نیستند و به همین دلیل، سازش برای آنان دشوار می‌شود (Akhter & Bhat, 2018). اگر افراد دیر ازدواج کنند، می‌توانند شخصیت خود را رشد دهند. آنها زمانی برای سفر، یادگیری و غیره دارند. بااین‌حال، درحالی‌که افراد مسن‌تر می‌شوند، قوانین و مهارت‌های فردی آنها توسعه می‌یابد و حد و مرزهای زیادی دارند. این حد و مرزها می‌تواند برخی از نقاط توافق بین همسران را مسدود کند (Haotanto, 2016).

در نهایت، ازدواج دیرهنگام برای خانواده و جامعه مفید نیست، زیرا ممکن است منجر به شکاف نسلی بین فرزندان و والدین شود (Akhter & Bhat, 2018). شکاف نسلی عبارت است از فقدان آزاردهنده تماس بین پیر و جوان یا دوره‌ای از ارزش‌ها که فرهنگ جامعه را تقسیم کرده و به افراد اجازه می‌دهد شخصیت خود را تکامل دهند (Patil, 2014). این شکاف باعث فقدان تماس و هماهنگی بین این دو عصر می‌شود، زیرا باور نسل قدیم و جدید به جهان با نحوه عملکرد جامعه در دوران جوانی خود آنها هم‌رنگ می‌شود (Falk & Falk, 2005). ازدواج دیرهنگام مسیری برای این شکاف نسلی است و اختلافات زیادی بین فرزندان و والدین ایجاد می‌کند. برای مثال، گاهی اوقات نسل‌های مختلف حرف‌های متفاوتی می‌زنند، اگرچه در حال گفتگو با یک‌زبان مشترک هستند (Akhter & Bhat, 2018).

ازدواج که سنگ بنای ساختار اجتماعی است، در سال‌های اخیر تغییرات قابل‌توجهی را تجربه کرده است، به‌ویژه در میان افرادی که تحصیلات بالاتری دارند، روند برجسته آن به تأخیرانداختن ازدواج تا مراحل بعدی زندگی است. این روند باعث جلب توجه محققان و سیاست‌گذاران شده است. تصمیم به ازدواج منعکس‌کننده تعامل پیچیده‌ای از آرزوهای فردی، هنجارهای فرهنگی و عوامل ساختاری است، درحالی‌که انتظارات سنتی طرفدار ازدواج زودهنگام است، آموزش معاصر طرفدار متعهدشدن به ازدواج است که منجر به‌تعویق‌افتادن قابل‌توجه سن ازدواج در فرهنگ‌های مختلف می‌شود. تحصیلات به‌عنوان یک عامل تعیین‌کننده مهم در وضعیت اجتماعی – اقتصادی و فرصت‌های زندگی، تأثیر قابل‌توجهی بر افراد از جمله زمان ازدواج آنها دارد. در جامعه، تأکیدی رو به کاهش بر ازدواج وجود دارد و بسیاری آن را صرفاً به‌عنوان یک انتخاب شخصی می‌دانند (Vijay, 2024).

به تعویق انداختن ازدواج برای ادامه تحصیل یک انتخاب رایج، به افراد این امکان را می‌دهد تا قبل از متعهدشدن به ازدواج، پیشرفت شخصی و حرفه‌ای خود را تکمیل کنند. تعویق ازدواج، ممکن است منجر به بلوغ و پیشرفت شغلی بیشتر شود، اما همچنین چالش‌هایی مانند پنجره باریک‌تر برای تشکیل خانواده و انتظارات اجتماعی بیشتری برای ازدواج ایجاد می‌کند. به‌طورکلی تأخیر در ازدواج باهدف ادامه تحصیلی نشان‌دهنده تعهد افراد به خودسازی برای زندگی شخصی و حرفه‌ای است. تحصیلات نقش مهمی در تعیین زمان انتخاب افراد برای ازدواج با شکل‌دادن به طرز فکر،

اهداف و شرایط اجتماعی – اقتصادی آنان دارد (Lehrer & Son, 2017). به‌طورکلی اهداف زنان از ادامه تحصیل شامل مواردی از جمله تلاش برای اشتغال و ارتقای شغلی، داشتن درآمد و امنیت مالی، رشد و تکامل نقش‌های جنسیتی، گسترش تکامل ارتباطات اجتماعی، قرارگرفتن در معرض دیدگاه‌های گوناگون و افزایش تجربه است (Vijay, 2024).

برخی پژوهشگران این باورند که کاهش نرخ ازدواج، نمایانگر انحراف ارزش‌های «سنتی» خانواده است. این پژوهشگران ممکن است استدلال کنند که ترویج ازدواج یک استراتژی مهم برای حفظ نظم اجتماعی، کاهش فقر و ارتقای رفاه است (Heath & Randles, 2024). برخی دیگر از پژوهشگران نیز بر این باورند که کاهش نرخ ازدواج، نشان‌دهنده یک واکنش بهنجار و انطباقی به یک چشم‌انداز اجتماعی و اقتصادی در حال تغییر در جوامع است. این دسته ممکن است استدلال کنند که پذیرش فزاینده ساختارهای متنوع خانواده، افراد را قادر می‌سازد تا آن ترتیبات خانوادگی را دنبال کنند که برای روابط و رفاه آنها مناسب است. طرفداران این دیدگاه همچنین ممکن است از حذف موانع اقتصادی، قانونی یا سیاسی که مانع پیگیری افراد برای تشکیل نوع ترتیبات خانوادگی بهینه خود می‌شوند، دفاع کنند (Letiecq, 2019).

پژوهش‌های مختلف بر عوامل اقتصادی که مانع تلاش برای ازدواج افراد است تأکید می‌کنند که ریشه در تمایل به تکمیل تحصیلات و به‌دست‌آوردن شغلی با دستمزد نسبتاً بالا برای حمایت از خانواده قبل از ازدواج دارد (Cohen, 2024; Rutter et al, 2024). در سال ۲۰۲۳، تنها ۲۳٪ از بزرگسالان ازدواج را برای داشتن یک زندگی رضایت‌بخش مهم یا بسیار مهم می‌دانستند؛ درحالی‌که، داشتن یک شغل یا کار لذت‌بخش (۷۱٪) و داشتن دوستان صمیمی (۶۱٪) عوامل برجسته‌تری بودند که باعث رضایت از زندگی می‌شوند (Parker & Minkin, 2023).

طبق دیدگاه روتز (Rotz, 2016)، هر عاملی که ظرفیت درآمد زنان را افزایش دهد، از جمله مشارکت در نیروی کار یا افزایش سطح تحصیلات، منجر به تأخیر در ازدواج و در نتیجه کاهش احتمال طلاق می‌شود. فرض اساسی این است که زنانی که درآمد بهتری دارند، در مورد مردی که با آنها ازدواج می‌کنند حساس‌تر می‌شوند و کمتر احتمال دارد که ازدواج کنند، و به جستجوی همسر بهتر ادامه می‌دهند.

خلیلی (Khalili, 2021) در پژوهش خود نشان داده که افزایش سطح تحصیلات در زنان، به شکلی مستقل، عامل اثرگذار بر الگوی سن ازدواج و تأخیر در آن می‌باشد. ایمان‌زاده و همکاران (Imanzadeh et al, 2017) در یک مطالعه پدیدارشناختی از واکاوی تجربه‌های زیسته دانشجویان تحصیلات تکمیلی دختر دانشگاه تبریز از ازدواج دیرهنگام، نشان دادند مؤلفه‌های اقتصادی (نبود درآمد کافی، بیکاری خواستگار، ناتوانی همسر در تهیه مقدمات زندگی)، تحصیلات (نقش بازدارندگی ازدواج برای ادامه تحصیل، ادامه تحصیل باهدف کسب جایگاه اجتماعی)، فرهنگی (سخت‌گیری بیش از حد والدین، سنت‌های نادرست اجتماعی) و فضای مجازی (لذت‌طلبی و کام‌جویی‌های بدلی، معاشرت‌های آزاد دختران و پسران) از مهم‌ترین تجربه‌های ذکر شده دختران در مصاحبه‌های اخذ شده است. آنان، همچنین، اضطراب، تنهایی، وانهادگی، افسردگی، خودکم‌بینی و مشکلات فرزندآوری را از پیامدهای ازدواج دیرهنگام ذکر کردند. مختاری و همکاران (Mokhtari et al, 2021) در پژوهش خود که با روش کیفی (زمینه‌ای) و بر روی ۲۳ دختر مجرد بالای ۳۰ سال انجام شد نشان دادند علل تأخیر در ازدواج شامل داشتن خانواده ضد ازدواج، شخصیت فردیت‌طلب و زندگی در جامعه مشوق تجرد بود. چگونگی شکل‌گیری این عوامل حاوی سه فرآیند بود؛ برداشت‌های غلط مرتبط به ازدواج، ویژگی‌های تسهیل‌گر تجرد و مواجهه با افراد تضعیف‌کننده‌ی زوجیت طلبی. همچنین، نتایج پژوهش آنها نشان داد تأخیر در ازدواج منجر به ایجاد آثاری از جمله تجارب هیجانی منفی، کسب موفقیت در ابعاد مختلف و نارضایتی از وضعیت موجود شده است. در نهایت اینکه دختران مجرد به شیوه‌های انطباقی درونی و بیرونی با این تأخیر کنار آمده بودند.

ازدواج نماد موفقیت اجتماعی فرد تلقی شده و نقش مهمی در سلامت اجتماعی فرد دارد (Raymo & Park, 2020). افراد میل اساسی برای صمیمیت و ارتباط دارند (Hofer & Hagemeyer, 2025)، و روابط عاشقانه یکی از منابع اولیه تجربیات صمیمی برای بسیاری از آنها است (Furman & Buhrmester, 2009). اهمیت موضوع تأخیر در ازدواج، از آنجا ناشی می‌شود که زمان‌بندی و سن ازدواج، آموزش، دسترسی به شغل و منابع اقتصادی، ترتیبات زندگی و بسیاری از جنبه‌های دیگر زندگی افراد را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد (Goswami, 2012). تغییرات سریع اجتماعی و اقتصادی و رشد فن‌آوری، به سبب ایجاد تغییرات در سبک زندگی افراد؛ بر میل به ازدواج جوانان اثر می‌گذارد (Armenia & Troia, 2017). باتوجه‌به تغییرات بنیادی در نهاد خانواده و ازدواج پیامدهای مثبت و منفی که برای تأخیر در سن ازدواج ذکر شد، پژوهش حاضر به شناسایی عوامل عدم تمایل به ازدواج در دانشجویان دختر مقاطع تحصیلات تکمیلی می‌پردازد.

روش

طرح پژوهش حاضر یک طرح همبستگی از نوع تحلیل ماتریس کواریانس یا همبستگی بود. در مواقعی که پژوهشگر از همبستگی مجموعه‌ای از متغیرها بخواهد تغییرات متغیرها را در عامل‌های محدودتر خلاصه کند یا خصیصه‌های زیر بنایی یک مجموعه از داده‌ها را تعیین نماید از روش تحلیل عامل اکتشافی و درصورتی‌که درصدد تعیین این مسأله است که آیا تعداد عامل‌ها و بارهای متغیرهایی که روی این عامل‌ها اندازه‌گیری

شده‌اند، با آنچه بر اساس تئوری و مدل نظری انتظار می‌رفت، انطباق دارد، از تحلیل عامل تأییدی استفاده می‌کند. برای این منظور لازم است که ماتریس کواریانس متغیرهای اندازه‌گیری شده تحلیل شود (Sarmad et al., 2023).

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان دختر مجرد شاغل به تحصیل در مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های استان آذربایجان شرقی (شامل دانشگاه‌های تبریز، شهید مدنی آذربایجان، بناب، مراغه، علوم پزشکی تبریز، صنعتی سهند، واحدهای دانشگاه پیام‌نور) در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ می‌باشد. نمونه مورد نیاز از طریق نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد، بدین صورت که ابتدا از هر کدام از دانشگاه‌های مذکور، و بر اساس تعداد کل دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی هر دانشگاه، نسبت نمونه‌برداری مشخص گردید. سپس از هر دانشگاه، نمونهٔ موردنیاز از میان افراد واجد شرایط انتخاب گردیدند. انتخاب هر فرد بر اساس ملاک‌هایی شامل تحصیل در مقاطع کارشناسی ارشد یا دکتری و عدم سابقه ازدواج رسمی، صورت گرفت. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر چهار نمونه مورد استفاده قرار گرفت که نمونه اول شامل ۲۰ نفر جهت یافتن عوامل اولیه و تدوین مقیاس بود. در مرحله‌ی دوم برای تعیین پایایی و روایی ابزار استخراج شده از یک نمونه ۳۰ نفری استفاده شد. سپس برای انتخاب نمونه اصلی به‌منظور انجام تحلیل عامل اکتشافی یک نمونه ۲۵۰ نفری و به‌منظور انجام تحلیل عامل تأییدی یک نمونه ۲۰۰ نفری دیگر انتخاب شد.

ابزار اندازه‌گیری

برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش ابتدا از یک مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. پس از اجرای مرحله اول پژوهش، و تکمیل نظرات نمونه (۲۰ نفر)، پژوهشگر با بررسی نظرات و عوامل ذکر شده از سوی شرکت‌کنندگان و پس از مطالعه منابع، مقیاس‌ها و متون موجود در مورد عوامل عوامل عدم تمایل به ازدواج و تأخیر در ازدواج، مقیاسی تهیه نمود که روایی محتوایی آن در ابتدا، بر اساس نظرات صاحب‌نظران و متخصصان حوزه خانواده و ازدواج مورد بررسی قرار گرفت. سپس این ابزار بر روی نمونه اصلی اجرا شد و ساختار عاملی آن نیز مورد بررسی قرار گرفت. روایی و پایایی مقیاس مذکور نیز با استفاده از روش‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفت. لازم به ذکر است که از مقیاس رغبت به ازدواج و مقیاس نگرش به ازدواج برای بررسی روایی ملاکی مقیاس اصلی پژوهش استفاده گردید.

مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج دختران: پس از شناسایی عوامل اولیه مطرح شده از سوی دانشجویان دختر در جلسات مصاحبه (نمونه اول) و مطالعه منابع موجود در این زمینه از سوی پژوهشگر، یک بانک سؤال تهیه شد. سپس، پژوهشگر با مشورت متخصصان و صاحب‌نظران حوزه ازدواج، بهترین و رایج‌ترین پرسش‌هایی که بتواند الگوی عدم تمایل و تأخیر در ازدواج را توصیف کنند، جمع‌آوری و در قالب یک مقیاس در اختیار ۳۰ نفر از نمونه پژوهش قرار داد. سپس مقیاس مذکور بر روی نمونه‌ای ۲۵۰ نفری برای شناسایی عوامل اولیه انجام گرفت. پس از انجام تحلیل عامل اکتشافی و شناسایی عوامل، مجدداً یک نمونه ۲۰۰ نفری انتخاب شد تا یک‌بار دیگر مقیاس و عوامل زیربنایی آن به‌منظور تحلیل عامل تأییدی اجرا و مورد ارزیابی قرار گیرد. مقیاس اولیه شامل ۴۸ پرسش بود که عوامل عدم تمایل به ازدواج از دیدگاه دانشجویان دختر را اندازه‌گیری می‌کند. ماده‌های مقیاس بر اساس اصول رایج آزمون‌سازی تدوین شده و چندین بار مورد ارزیابی و ویرایش قرار گرفت. باتوجه‌به بالابودن تعداد ماده‌های استخراج شده و طولانی‌بودن ابزار ساخته شده، می‌توان از نمره‌گذاری های ۵ درجه‌ای یا کمتر استفاده کرد که بر ای اساس مقیاس درجه‌بندی به‌صورت طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای شامل اصلاً این‌گونه نیست (۱)، کمی (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴) و کاملاً این‌گونه است (۵) استفاده شد.

مقیاس رغبت به ازدواج (Marital Intent Scale): این مقیاس یک ابزار ۳ سؤالی است که توسط پارک و روزن (Park & Rosén, 2013) برای اندازه‌گیری میزان گرایش افراد به ازدواج ساخته شده است. نمره‌گذاری این مقیاس در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافقم (۱) تا کاملاً مخالفم (۵) صورت می‌گیرد که نمره‌ی بالاتر نشان‌دهنده‌ی گرایش منفی فرد به ازدواج است. پارک و روزن (Park & Rosén, 2013) ساختار تک عاملی این مقیاس را با استفاده از تحلیل عامل تأییدی موردتأیید قرار دادند. همچنین، پایایی آن را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۱ به دست آوردند. کریستنسن (Christensen, 2014) پایایی این مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ، برابر ۰/۹۲ به دست آورد. این ابزار، برای اولین‌بار به فارسی ترجمه و در پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفت.

مقیاس نگرش به ازدواج (Marital Attitude Scale): مقیاس نگرش به ازدواج (Braaten & Rosen, 1998)، یک مقیاس ۲۳ آیتمی است که شرکت‌کنندگان پاسخ خود را بر اساس طیف لیکرت ۴ درجه‌ای از به‌شدت موافقم (۰) تا به‌شدت مخالفم (۳) بیان می‌کنند که نمرات بالاتر، نگرش مثبت بیشتری را نسبت به ازدواج نشان می‌دهد. سازندگان این مقیاس روایی ملاکی این مقیاس را با ابزارهای دیگر سنجش نگرش ازدواج

برابر r=۰/۷۷ و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۲ گزارش نمودند. پایایی این مقیاس در پژوهش خجسته‌مهر و همکاران (Khojasteh Mehr et al., 2013) نیز با روش آلفای کرونباخ و تنصیف به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۹۱ محاسبه شد.

روند اجرای پژوهش

برای اجرای بخش اول پژوهش، پژوهشگر مواد اولیه ابزار را با استفاده از انجام یک مصاحبه نیمه‌ساختاریافته که شامل دو سؤال کلی در مورد دلایل تأخیر در ازدواج و برنامه فرد برای ازدواج بود، استخراج نمود که حدود ۶۰ مورد مختلف توسط این افراد ذکر گردید. سپس پژوهشگر این دلایل را با استفاده از متون موجود در این زمینه مورد بررسی قرار داد. موارد مشترک حذف یا ادغام گردید و یک ابزار ۴۸ ماده‌ای تهیه نمود. سپس این ابزار با نظر پنج متخصص مورد بررسی و تجدیدنظر قرار گرفت و در اختیار نمونه‌ای ۳۰ نفری و سپس نمونه‌های ۲۵۰ و ۲۰۰ نفری اجرا گردید. برای اجرای مراحل دوم تا چهارم، مقیاس مذکور از طریق یک فرم برخط در اختیار افراد نمونه قرار می‌گرفت. علاوه بر سؤالات مقیاس، توضیحاتی در مورد اهمیت پژوهش و اختیاری بودن شرکت در آن به آن‌ها ارائه شد. لازم به ذکر است که برای اجرای مراحل مختلف پژوهش، پژوهشگر از چند دستیار پژوهشی آموزش‌دیده کمک گرفت.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تحلیل‌های پژوهش حاضر در سه دسته قرار می‌گیرند: ۱- تحلیل‌های کیفی پاسخ‌های افرادی مورد مصاحبه و صاحب‌نظران و منابع مرتبط: در این بخش پژوهش‌گر نظرات زوج‌ها در مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و همچنین نظرات صاحب‌نظران حوزه خانواده که پژوهشگر به آنها دسترسی داشت و همچنین، کتب و سایر منابع موجود، بانک سؤالات اولیه ایجاد شد؛ ۲- تحلیل‌های توصیفی: شامل میانگین، انحراف استاندارد، کمترین و بیشترین نمره‌ها، فراوانی و درصد فراوانی جهت کسب یک بینش اولیه نسبت به داده‌های جمع‌آوری شده و ۳- تحلیل‌های آمار استنباطی: شامل تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تأییدی، ضریب همبستگی پیرسون، و ضریب پایایی با روش آلفای کرونباخ. لازم به ذکر است که تمامی تحلیل‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۷ و AMOS نسخه ۲۱ انجام گرفت.

یافته‌ها

همان‌گونه که ذکر شد، برای اجرای چهار مرحله پژوهش حاضر در مجموع نمونه‌ای شامل ۵۰۰ نفر انتخاب گردید که ۳۹۲ نفر (۷۸/۴٪) در مقطع کارشناسی ارشد و ۱۰۸ نفر (۲۱/۶٪) در مقطع دکتری مشغول به تحصیل بودند. دامنه‌ی سنی افراد مورد مطالعه از ۲۳ تا ۴۵ سال با میانگین (و انحراف استاندارد) ۲۸/۰۱ و ۳/۵۹ سال می‌باشد. ۳۳۵ نفر (۶۷٪) از نمونه‌ی مورد مطالعه از دانشجویان بومی استان آذربایجان شرقی و ۱۶۵ نفر (۳۳٪) غیربومی بودند. همچنین بر اساس اظهارات نمونه مورد مطالعه، ۲۸۷ نفر (۵۷/۴٪) هم اکنون درگیر یک رابطه غیر ازدواجی هستند، ۱۵۳ نفر (۳۰/۶٪) قبلا رابطه‌ی غیر ازدواجی را تجربه کرده‌اند و ۶۰ نفر (۱۲٪) نیز هیچگاه چنین رابطه‌ای را تجربه نکرده‌اند. همچنین، والدین ۴۹ نفر (۹/۸٪) از نمونه‌ی مورد مطالعه جدا شده‌اند و ۴۵۱ نفر (۹۰/۲٪) نیز بدون سابقه طلاق می‌باشند. شاخص‌های آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد هر ماده، همراه با ضریب همبستگی هر ماده با نمره‌ی کل ۴۸ ماده و ضرایب آلفای کرونباخ پس از حذف هر سؤال، در جدول ۱ نمایش داده شده است.

جدول ۱.

میانگین، انحراف استاندارد، ضریب همبستگی هر ماده با نمره کل و ضریب آلفا ماده‌های مقیاس

ماده	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب همبستگی	آلفای کرونباخ	ماده	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب همبستگی	آلفای کرونباخ
۱	۲/۰۱	۰/۸۴	۰/۱۳	۰/۷۸۲	۲۵	۳/۴۷	۱/۰۵	۰/۳۹	۰/۷۷۴
۲	۲/۲۱	۰/۹۸	۰/۱۵	۰/۷۸۱	۲۶	۳/۱۵	۱/۳۲	۰/۴۲	۰/۷۷۱
۳	۲/۲۳	۱/۰۱	۰/۳۴	۰/۷۷۶	۲۷	۲/۸۴	۱/۵۷	۰/۴۸	۰/۷۶۸
۴	۲/۱۹	۱/۱	۰/۵۳	۰/۷۷۲	۲۸	۳/۹۵	۰/۸۳	۰/۳۸	۰/۷۸۰
۵	۲/۲۹	۱/۱۹	۰/۳۵	۰/۷۷۵	۲۹	۳/۶۸	۰/۸۶	۰/۴۳	۰/۷۸۴
۶	۲/۳۲	۰/۹۹	۰/۲۹	۰/۷۷۷	۳۰	۴/۰۶	۰/۸۶	۰/۴۶	۰/۷۸۱
۷	۲/۴۲	۱/۱۱	۰/۳۲	۰/۷۷۶	۳۱	۳/۸	۰/۷۲	۰/۴۰	۰/۷۸۰
۸	۲/۳۲	۱/۰۳	۰/۴۱	۰/۷۸۰	۳۲	۳/۸	۰/۷۸	۰/۳۸	۰/۷۸۱
۹	۲/۳	۱/۰۹	۰/۳۳	۰/۷۷۵	۳۳	۴/۱۱	۰/۸۳	۰/۴۱	۰/۷۸۰

ماده	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب همبستگی	آلفای کرونباخ	ماده	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب همبستگی	آلفای کرونباخ
۱۰	۲/۴۱	۱/۰۱	۰/۴۲	۰/۷۷۹	۳۴	۴/۰۲	۰/۶۸	۰/۳۰	۰/۷۷۸
۱۱	۲/۴۴	۱/۱۵	۰/۳۴	۰/۷۷۵	۳۵	۳/۵۶	۰/۸۷	۰/۴۹	۰/۷۸۰
۱۲	۲/۱۷	۱/۳۸	۰/۳۸	۰/۷۷۳	۳۶	۲/۶۴	۱/۲۱	۰/۰۵	۰/۷۸۹
۱۳	۲/۱۸	۰/۹۹	۰/۳۶	۰/۷۸۱	۳۷	۳/۰۲	۱/۱۸	۰/۴۵	۰/۷۸۲
۱۴	۲/۷۲	۱/۲۱	۰/۳۷	۰/۷۷۴	۳۸	۳/۲۶	۱/۰۱	۰/۴۲	۰/۷۷۹
۱۵	۲/۶۸	۱/۱۹	۰/۳۹	۰/۷۷۳	۳۹	۳/۱	۱/۱۷	۰/۱۶	۰/۷۹۳
۱۶	۱/۹۸	۱/۴۳	۰/۴۴	۰/۷۷۰	۴۰	۳/۵۲	۰/۹۲	۰/۴۴	۰/۷۸۲
۱۷	۲/۰۶	۱/۳۴	۰/۴۷	۰/۷۶۹	۴۱	۳/۳۲	۱/۰۳	۰/۳۸	۰/۷۸۰
۱۸	۲/۴۳	۱/۲۵	۰/۳۹	۰/۷۷۳	۴۲	۳/۱۴	۰/۹۶	۰/۳۴	۰/۷۸۴
۱۹	۲/۶۲	۱/۲۹	۰/۳۵	۰/۷۷۴	۴۳	۲/۶۸	۱/۴	۰/۵۲	۰/۷۹۸
۲۰	۳/۲۲	۱/۳۸	۰/۵۱	۰/۷۷۰	۴۴	۲/۳۵	۱/۲۳	۰/۰۵	۰/۷۸۶
۲۱	۳/۳۹	۱/۲۶	۰/۴۲	۰/۷۷۲	۴۵	۳/۲	۰/۹۴	۰/۴۰	۰/۷۸۸
۲۲	۲/۹۸	۱/۶۲	۰/۴۳	۰/۷۷۰	۴۶	۲/۰۹	۱/۱۲	۰/۰۳	۰/۷۸۶
۲۳	۳/۴۱	۱/۲۱	۰/۴۱	۰/۷۷۲	۴۷	۳/۱۵	۰/۹۹	۰/۰۲	۰/۷۸۵
۲۴	۲/۶۴	۱/۲۱	۰/۵۰	۰/۷۸۶	۴۸	۳/۱۲	۰/۹۳	۰/۴۹	۰/۷۸۳

۱- درجه‌ی مطلوبیت: همان‌گونه که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، بیشترین میانگین در مجموعه ۴۸ ماده (پس از معکوس کردن ماده‌هایی که بار منفی داشتند)، متعلق به ماده‌ی ۳۳ (با درآمدهای پایین و هزینه‌های زندگی خانوارها، ازدواج‌کردن احمقانه است) و کمترین میانگین متعلق به ماده‌ی ۱۶ (ازدواج باید پس از یک رابطه طولانی مدت با فردی که دوستش دارم (عاشقش هستم) رخ دهد) می‌باشد.

۲- قدرت تشخیص: بیشترین انحراف استاندارد متعلق به مادۀ ۲۲ (بالارفتن سطح تحصیلات، باعث می‌شود تمایلی به پذیرش نقش‌های سنتی ازدواج (همسر بودن، زادوولد، خانه‌داری و...) نداشته باشم) و کمترین انحراف استاندارد متعلق به مادۀ ۳۴ (پسرهای امروزی از نظر توانایی مدیریت زندگی قابل اطمینان نیستند) می‌باشد.

۳- همبستگی درونی: در ستون بعد، ضریب همبستگی هر ماده با نمرۀ کل ۴۸ ماده نشان داده شده که مادۀ ۴ (تجربه‌های روابط قبلی‌ام باعث شده قید ازدواج را بزنم) بیشترین همبستگی (قدرت تشخیص) و مادۀ ۴۷ (به‌خاطر موقعیت خانوادگی‌ام، خواستگاران خوبی برایم معرفی نمی‌شود) کمترین همبستگی یا همبستگی منفی را با نمره کل نشان داده است.

۴- ضریب آلفای کرونباخ: ضریب پایایی کل مجموعه ۴۸ ماده‌ای که بر پایه آلفای کرونباخ برآورد شده است برابر ۰/۷۸۲ به دست آمد. مقدار آلفای کرونباخ پس از حذف هر ماده (ستون آخر) نشان‌دهندهٔ این است که پس از حذف آن ماده، پایایی کل مقیاس به چه میزان افزایش یا کاهش‌یافته است که نتایج، حاکی از این است که حذف هیچ‌کدام از مادها منجر به افزایش پایایی کل مقیاس نخواهد شد.

اندازه KMO (مقیاس کفایت نمونه‌برداری) منعکس‌کننده کفایت نمونه‌برداری است. همچنین، به‌منظور تحقیق درباره این مطلب که آیا ماتریس همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست، از آزمون کرویت بارتلت استفاده شد. مقدار KMO برابر با ۰/۸۳ و سطح معنادار بودن آزمون کرویت بارتلت (۵۹۱۲/۴۴) نیز کمتر از ۰/۰۰۱ است. بنابراین، بر پایه هر دو ملاک می‌توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عاملی بر اساس ماتریس همبستگی حاصل در نمونه مورد مطالعه، قابل توجیه خواهد بود. برای اینکه، استخراج عامل‌ها مناسب و هماهنگ با ساختار فرهنگی و اجتماعی گروه نمونه باشد، چندین بار تحلیل عاملی با روش‌های مختلف اجرا شد که براین‌اساس، در تعداد عامل‌ها، حداقل مقدار ویژه و حداقل بارهای عاملی تغییرات متعددی اجرا شد تا در نهایت بتوان بهترین ساختار عاملی را ارائه داد. باتوجه‌به اینکه نمودار Scree تعداد عامل‌های زیادی را پیشنهاد داد (۱۲ عامل با ارزش ویژه حداقل ۱)، و باتوجه‌به رعایت پیش‌فرض‌هایی که در بخش‌های قبلی بدان‌ها اشاره شد، در نهایت پیشنهاد شد تا راه‌حل شش عاملی اجرا و نتایج حاصل استخراج شود. پس از چندین بار اجرای تحلیل عاملی و استخراج عامل‌های متعدد و مقایسه عامل‌های استخراج شده با ساختار نظری مقیاس و مبانی نظری موجود و نیز درنظرگرفتن مفروضه‌های تحلیل عاملی که در بالا به آنها اشاره شد تعداد ۶ عامل با روش واریماکس استخراج شد. مشخصه‌های آماری که در اجرای تحلیل مؤلفه‌های اصلی به‌دست‌آمده، نشان داد ارزش ویژه ۶ عامل به‌دست‌آمده به ترتیب برابر ۶/۵۷، ۶/۱۴، ۳/۷۶، ۳/۳۱، ۳/۰۵ و ۱/۹۸ و درصد واریانس تبیین شده توسط هر عامل به ترتیب ٪۱۴/۰۹، ٪۱۳، ٪۹/۹۲، ٪۷/۸۷، ٪۷/۵۹ و ٪۶/۲۲ درصد و پوشش واریانس مشترک بین متغیرها برای این ۶ عامل بر روی هم حدود ۵۹ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند.

برخی پژوهشگران به‌منظور تحقیق درباره ماهیت روابط بین متغیرها و نیز دستیابی به تعاریف و نامگذاری عامل‌ها، ضرایب دارای بار عاملی بالاتر از ۰/۳۵ و گاه بالاتر از ۰/۴۰ را در تعریف عامل‌ها مهم و با معنا دانسته و ضرایب کمتر از این حدود را صفر (عامل تصادفی) در نظرگرفته‌اند.

برای تفسیر عامل‌ها رینولدز (Reynolds, 1988) کمترین مقدار بار عاملی برابر با ۰/۴۰ قابل قبول دانسته‌اند. در پژوهش حاضر به دلیل اشتراک احتمالی بین ماده‌ها، این ضریب برابر با ۰/۴۰ در نظر گرفته شد. ماتریس ساختار که بر اثر چرخش واریماکس و افزایش ضریب به وجود آمده، در جدول ۲ نمایش داده شده است.

جدول ۲.

ماتریس ساختار پنج عاملی و بارهای عاملی ۴۸ ماده پس از چرخش واریماکس

ماده	عامل						ماده	عامل						ماده	عامل					
	۱	۲	۳	۴	۵	۶		۱	۲	۳	۴	۵	۶		۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱	–	–	–	–	–	–	۱۷	–	۰/۸۳	–	–	–	–	۳۳	–	–	–	۰/۶۳	–	–
۲	–	–	–	–	–	–	۱۸	–	۰/۸۴	–	–	–	–	۳۴	–	–	–	۰/۷۴	–	–
۳	–	–	۰/۶۷	–	–	–	۱۹	–	۰/۷۶	–	–	–	–	۳۵	–	–	–	–	۰/۷۲	–
۴	–	–	۰/۷۵	–	–	–	۲۰	۰/۸۳	–	–	–	–	–	۳۶	–	–	–	–	–	–
۵	–	–	۰/۶۷	–	–	–	۲۱	۰/۸۶	–	–	–	–	–	۳۷	–	–	–	–	۰/۶۷	–
۶	–	–	۰/۷۰	–	–	–	۲۲	۰/۸۵	–	–	–	–	–	۳۸	–	–	–	–	۰/۷۷	–
۷	–	–	۰/۶۳	–	–	–	۲۳	۰/۸۵	–	–	–	–	–	۳۹	–	–	–	–	–	–
۸	–	–	۰/۶۳	–	–	–	۲۴	۰/۵۵	–	–	–	–	–	۴۰	–	–	–	–	۰/۷۳	–
۹	–	–	۰/۶۳	–	–	–	۲۵	۰/۸۴	–	–	–	–	–	۴۱	–	–	–	–	۰/۶۴	–
۱۰	–	–	۰/۶۶	–	–	–	۲۶	۰/۸۲	–	–	–	–	–	۴۲	–	–	–	–	–	۰/۵۵
۱۱	–	۰/۷۴	–	–	–	–	۲۷	۰/۸۷	–	–	–	–	–	۴۳	–	–	–	–	–	۰/۵۰
۱۲	–	۰/۷۹	–	–	–	–	۲۸	–	–	–	۰/۶۰	–	–	۴۴	–	–	–	–	–	–
۱۳	–	–	–	–	–	–	۲۹	–	–	–	۰/۶۲	–	–	۴۵	–	–	–	–	–	۰/۵۶
۱۴	–	۰/۸۴	–	–	–	–	۳۰	–	–	–	۰/۶۱	–	–	۴۶	–	–	–	–	–	–
۱۵	–	۰/۸۸	–	–	–	–	۳۱	–	–	–	۰/۷۴	–	–	۴۷	–	–	–	–	–	–
۱۶	–	۰/۸۵	–	–	–	–	۳۲	–	–	–	۰/۷۰	–	–	۴۸	–	–	–	–	–	۰/۴۵

نتیجه چرخش متعامد عامل‌ها نشان داد که از میان ۴۸ ماده اولیه، تعداد ۸ ماده (۱، ۲، ۱۳، ۳۶، ۳۹، ۴۴، ۴۶ و ۴۷) دارای بار عاملی کمتر از ۰/۴ است. حداکثر ضریب در ماتریس ساختار همبستگی هر سؤال با عامل با بار ۰/۸۸ و متعلق به ماده‌ی ۱۵ (ازدواج و زندگی مشترک باعث محدودیت و ازدست‌رفتن آزادی‌های فردی می‌شود) است. بنابر آنچه در بالا گفته شد، بر پایه نتایج تحلیل مواد مقیاس که بر اثر اجرای روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی (pc) به‌دست‌آمده، تعداد عامل‌هایی که مبنای تعیین مشخصه‌های نهایی قرار گرفته ۶ عامل بوده است. بر پایه ماتریس ساختار عامل‌ها، ماده‌هایی که مشترکاً با یک عامل همبسته بوده تشکیل یک پاره آزمون می‌دهند که به شرح زیر و به ترتیب بیشترین بار عاملی استخراج و نامگذاری گردید. براین‌اساس عامل اول، تلاش برای رشد و ارتقای فردی (۸ ماده)؛ عامل دوم، جذابیت‌های تجرد نسبت به ازدواج (۸ ماده)؛ عامل سوم، عدم آمادگی و نداشتن مهارت‌های لازم برای ازدواج (۸ ماده)؛ عامل چهارم، مشکلات اقتصادی (۷ ماده)؛ عامل پنجم، مشکلات قانونی، اجتماعی و فرهنگی (۵ ماده)؛ و عامل ششم، مشکلات خانوادگی (۴ ماده) نامگذاری شد. نتایج حاصل از آلفای کرونباخ برای عامل‌های شش‌گانه و ضرایب همبستگی بین نمره کل و عوامل شش‌گانه با نمره مقیاس رغبت به ازدواج و مقیاس نگرش به ازدواج برای بررسی روایی ملاکی مقیاس در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳.

ضرایب پایایی و همبستگی بین نمره کل و عوامل شش‌گانه با مقیاس رغبت به ازدواج و مقیاس نگرش به ازدواج

عامل	تعداد ماده	پایایی	رغبت به ازدواج	نگرش به ازدواج
اول	۸	۰/۹۳	−۰/۵۷*	−۰/۷۶*
دوم	۸	۰/۹۳	−۰/۶۰*	−۰/۶۹*
سوم	۸	۰/۸۴	−۰/۵۳*	−۰/۶۳*
چهارم	۷	۰/۷۹	−۰/۵۹*	−۰/۶۵*
پنجم	۵	۰/۷۸	−۰/۶۱*	−۰/۶۷*
ششم	۴	۰/۷۱	−۰/۵۳*	−۰/۵۹*
کل	۴۰	۰/۸۱	−۰/۵۵*	−۰/۶۶*

* کلیه ضرایب به‌دست‌آمده در سطح p۰/۰۱ معنی‌دار است.

چنان‌که در جدول ۳ دیده می‌شود بیشترین ضریب پایایی متعلق به عامل اول و دوم (۰/۹۳)، و کمترین ضریب متعلق به عامل ششم (۰/۷۱) است. باتوجه‌به اینکه ضرایب آلفای کرونباخ کلیه‌ی عوامل بالاتر از ۰/۷۰ می‌باشد، نشان‌دهنده این است که عامل‌های به‌دست‌آمده پایا می‌باشند. همچنین، ضریب همبستگی بین نمره کل با نمره مقیاس رغبت به ازدواج و مقیاس نگرش به ازدواج به ترتیب برابر ۰/۵۷- و ۰/۷۶- می‌باشد که از لحاظ آماری در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ معنادار است. این ضرایب نشان می‌دهند که عوامل به‌دست‌آمده از روایی بالایی نیز برخوردارند. برای پاسخ به پرسش ۲ و بررسی ساختار عاملی مقیاس ساخته شده، با معرفی ماده‌های تحت هر عامل مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج به نرم‌افزار AMOS، الگوی اندازه‌گیری این متغیرهای نهفته و پارامترهای اندازه‌گیری ماده‌های مرتبط با آنها ارائه می‌گردد. جدول ۴ بارهای عاملی مدل اندازه‌گیری مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج را در مرحله نهایی پژوهش دانشجویان دختر با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی نشان می‌دهد.

جدول ۴.

بارهای عاملی مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج

عامل	ماده	پارامتر B	پارامتر β	t	P	عامل	ماده	پارامتر B	پارامتر β	t	P
اول	۲۰	۰/۷۹۴	۱	–	–	دوم	۱۱	۰/۶۶۱	۱	–	–
	۲۱	۰/۷۶۱	۰/۸۹۹	۱۱/۵	۰/۰۰۱		۱۲	۰/۷۱۲	۱/۲۲۷	۸/۸۱	۰/۰۰۱
	۲۲	۰/۸۶۳	۱/۲۷۴	۱۳/۴۳	۰/۰۰۱		۱۴	۰/۵۶۲	۰/۸۶۶	۷/۱۶	۰/۰۰۱
	۲۳	۰/۶۸۵	۰/۸۱۵	۱۰/۱۱	۰/۰۰۱		۱۵	۰/۷۲۷	۱/۲۴۲	۸/۹۷	۰/۰۰۱
	۲۴	۰/۲۶۱	۰/۳۰۴	۳/۵۵	۰/۰۰۱		۱۶	۰/۷۶۹	۱/۳۱۲	۹/۴	۰/۰۰۱
	۲۵	۰/۵۹۳	۰/۶۴۰	۸/۵۲	۰/۰۰۱		۱۷	۰/۸۱۰	۱/۴۹۴	۹/۸۰	۰/۰۰۱
	۲۶	۰/۶۸۳	۰/۸۲۹	۱۰/۰۶	۰/۰۰۱		۱۸	۰/۷۶۹	۱/۲۰۶	۹/۴	۰/۰۰۱
	۲۷	۰/۷۵۰	۱/۰۹۳	۱۱/۲۸	۰/۰۰۱		۱۹	۰/۶۹۵	۱/۱۴	۸/۶۴	۰/۰۰۱
سوم	۳	۰/۷۵۳	۱	–	–	چهارم	۲۸	۰/۶۱۱	۱	–	–
	۴	۰/۶۶۴	۰/۸۹۴	۸/۷۷	۰/۰۰۱		۲۹	۰/۵۷۸	۱/۰۴	۶/۲۵	۰/۰۰۱
	۵	۰/۴۸۷	۰/۶۱۷	۶/۳۹	۰/۰۰۱		۳۰	۰/۵۳۳	۰/۸۸۵	۵/۸۹	۰/۰۰۱
	۶	۰/۶۳۴	۰/۷۸۳	۸/۳۶	۰/۰۰۱		۳۱	۰/۵۴۷	۰/۷۴۸	۶	۰/۰۰۱
	۷	۰/۶۲۲	۰/۸۲۵	۸/۲۱	۰/۰۰۱		۳۲	۰/۶۱۲	۰/۸۸۶	۶/۵۱	۰/۰۰۱
	۸	۰/۶۵۶	۰/۸۹۱	۸/۶۶	۰/۰۰۱		۳۳	۰/۴۶۸	۰/۷۳۱	۵/۳۱	۰/۰۰۱
	۹	۰/۶۴۵	۰/۸۲۹	۸/۵۱	۰/۰۰۱		۳۴	۰/۶۷۲	۰/۹۰۷	۶/۹۲	۰/۰۰۱
	۱۰	۰/۴۵۸	۰/۵۲۵	۶	۰/۰۰۱		–	–	–	–	–
پنجم	۳۵	۰/۶۴۶	۱	–	–	ششم	۴۲	۰/۷۵۶	۱	–	–
	۳۷	۰/۶۰۴	۱/۱۴	۵/۵	۰/۰۰۱		۴۳	۰/۵۶۱	۰/۸۸۰	۶/۵۸	۰/۰۰۱
	۳۸	۰/۵۵۰	۱/۰۵	۵/۲۷	۰/۰۰۱		۴۵	۰/۶۲۷	۰/۷۲۷	۷/۱۹	۰/۰۰۱
	۴۰	۰/۴۳۷	۰/۹۱۳	۴/۵۲	۰/۰۰۱		۴۸	۰/۶۳۶	۰/۶۹۳	۷/۲۶	۰/۰۰۱
	۴۱	۰/۴۳۳	۰/۹۵۳	۴/۴۹	۰/۰۰۱		–	–	–	–	–

اجرای تحلیل عامل تأییدی مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج، منجر به حذف هیچ‌کدام از ماده‌های ذکر شده نگردید. بنابراین، همهٔ ماده‌ها با داشتن بار عاملی مناسب در مقیاس نهایی باقی ماندند. چنانکه در جدول ۴ مشاهده می‌شود، ضرایب بتا و مقادیر نسبت بحرانی متناظر آنها، تأثیر معنادار ماده‌های مختلف مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج در اندازه‌گیری عامل‌های مربوطه را نشان می‌دهد. بنابراین، روایی تأییدی مقیاس نهایی با تعداد ۴۰ ماده در ۶ عامل موردتأیید قرار گرفت. پس از برآورد قدرت اثر هر یک از متغیرهای مشاهده شده در اندازه‌گیری متغیر نهفته و آزمون معناداری این سهم، برازندگی مدل مسیر به‌دست‌آمده مورد بررسی قرار گرفت. شاخص‌های ارائه شده از نیکویی برازش الگوی به‌دست‌آمده در تحلیل عاملی تأییدی شامل نسبت مجذور کای به درجه آزادی (CMIN/DF) برابر ۱/۶۹، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر ۰/۹۵۲، شاخص برازش تطبیقی (CFI) برابر ۰/۹۴۳ و ریشه میانگین مجذور خطای تقریب (RMSEA) برابر ۰/۰۵ نشان داد که ساختار عاملی مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج، موردتأیید قرار می‌گیرد. ۴۰ مادهٔ باقی مانده مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج به همراه ماده‌های حذف شده در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵.

ماده‌های مقیاس عوامل عدم تمایل به ازدواج

شماره ماده	عبارت
۱*	نسبت به‌ظاهر جسمانی و چهره خودم رضایت ندارم
۲*	خودم را خوب نمی‌شناسم و نمی‌دانم دقیقاً از ازدواج چه می‌خواهم
۳	مهارت‌های ارتباطی لازم برای برقراری یک رابطه‌ی صمیمانه یا توانایی حفظ و نگهداری رابطه را ندارم
۴	تجربه‌های روابط قبلی‌ام باعث شده قید ازدواج را بزنم
۵	نسبت به هیجانات و عواطف خودم، شناخت کافی ندارم
۶	در انتخاب همسر بیش از حد وسواس هستم
۷	می‌ترسم در ازدواج شکست بخورم
۸	روابط غیر ازدواجی، هیجان‌انگیزتر و جذاب تر از ازدواج هستند
۹	نسبت به رابطه جنسی (بعد از ازدواج) نگرش خوبی ندارم یا می‌ترسم
۱۰	کسی که به ایده‌آل‌هایم نزدیک باشد را پیدا نمی‌کنم
۱۱	شرایط فعلی (مجردی‌ام) را دوست دارم و دلم نمی‌خواهد تغییر کنم
۱۲	با یک رابطه غیر ازدواجی می‌توان بیشتر از ازدواج لذت برد
۱۳*	تعهد و وفاداری در رابطه ازدواجی برایم سخت است.
۱۴	مزیت‌های اقتصادی زندگی مجردی بیشتر از زندگی متأهلی است
۱۵	ازدواج و زندگی مشترک باعث محدودیت و ازدست‌رفتن آزادی‌های فردی می‌شود
۱۶	ازدواج باید پس از یک رابطه طولانی مدت با فردی که دوستش دارم (عاشقش هستم) رخ دهد
۱۷	توانایی پذیرش مسئولیت‌های مرتبط با ازدواج را ندارم
۱۸	از فعالیت‌های سنتی زنان (آشپزی، تمیزکاری، پذیرایی و...) بیزارم
۱۹	خیانت و چندپارتنری در میان پسران بسیار رایج است
۲۰	ادامه تحصیل (نسبت به ازدواج) باعث قوی‌تر شدن زنان می‌شود
۲۱	ازدواج مانع استقلال و موفقیت می‌شود
۲۲	بالارفتن سطح تحصیلات، باعث می‌شود تمایلی به پذیرش نقش‌های سنتی ازدواج (همسر بودن، زادوولد، خانه‌داری و...) نداشته باشم
۲۳	ازدواج‌کردن و در ادامه فرزندآوری باعث می‌شود، فرصت‌های شغلی خوب را از دست بدهم
۲۴	با کسی در رابطه هستم و او قول داده در آینده به خواستگاری من بیاید
۲۵	بالارفتن سطح تحصیلاتم، باعث شده گزینه‌های ازدواج من نیز کمتر شود
۲۶	ازدواج‌کردن و در ادامه فرزندآوری باعث می‌شود، از نظر ظاهر و هیکل تغییر کنم (زشت شوم)
۲۷	رشد و پیشرفت از مسیر درس و شغل است، نه ازدواج و تشکیل خانواده
۲۸	باتوجه‌به بالارفتن سنم، دیگر توانایی تحمل مشکلات اقتصادی اوایل ازدواج را ندارم (وام، قسط، رهن خانه و...)
۲۹	با شرایط اقتصادی فعلی توانایی تهیه جهیزیه را ندارم
۳۰	خواستگاران پسر یا تحصیلات بالا ندارند یا از نظر اقتصادی در سطح خوبی نیستند
۳۱	بالابودن هزینه‌های مراسمات ازدواج و جشن عروسی و... مانع ازدواج می‌شود
۳۲	مشکل مسکن برای زوجین، مسئله‌ای بس چالش‌برانگیز است
۳۳	با درآمدهای پایین و هزینه‌های زندگی خانوارها، ازدواج‌کردن احمقانه است
۳۴	پسرهای امروزی از نظر توانایی مدیریت زندگی قابل اطمینان نیستند
۳۵	قوانین فعلی ازدواج به نفع مردان است به‌عنوان مثال حق طلاق، حضانت و...
۳۶*	آداب و رسوم رایج مرتبط با ازدواج را نمی‌پسندم
۳۷	فرهنگ کنونی ازدواج در جامعه، منتهی به طلاق می‌شود (نبود دوره نامزدی، سخت‌گیری خانواده‌ها، مهریه و...)
۳۸	افراد متأهل اطرافم، مرتب به من می‌گویند ازدواج‌کردن اشتباه است
۳۹*	نبود شرایط مناسب در جامعه برای آشنایی دختر و پسر و پیداکردن شناخت نسبت به یکدیگر
۴۰	با دیدن افزایش آمار طلاق در جامعه، نسبت به ازدواج بدبین هستم
۴۱	افراد موفقی که می‌شناسم و آنها را قبول دارم، مجرد هستند
۴۲	دیدگاه من در مورد ازدواج با خانواده‌ام متفاوت است (سنتی هستند)
۴۳	والدین یا سایر اطرافیانم در ازدواج من دخالت می‌کنند
۴۴*	وجود یک مشکل بزرگ در خانواده‌ام مانع ازدواجم شده است (مثل اعتیاد یا زندانی بودن یکی از اعضای خانواده و....)
۴۵	به والدینم (خانواده‌ام) وابسته هستم و ازدواج باعث جدایی بینمان می‌شود
۴۶*	وجود خواهر یا برادر (عمو، دایی، خاله، عمه) مجرد بزرگتر از خودم مانع ازدواجم شده است
۴۷*	به‌خاطر موقعیت خانوادگی‌ام، خواستگاران خوبی برایم معرفی نمی‌شود
۴۸	خانواده‌ام نیاز به حمایت و مراقبت من دارند (نسبت به آنها مسئولیت دارم)

* ماده‌های حذف شده

بحث

هدف این پژوهش شناسایی عوامل عدم تمایل به ازدواج در دانشجویان دختر مقاطع تحصیلات تکمیلی و تهیه و ساخت ابزاری بر اساس عوامل به‌دست‌آمده بود. براین اساس، جمع‌آوری اطلاعات از دانشجویان دختر مقاطع تحصیلات تکمیلی صورت گرفت. یافته‌ها با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی (EFA) و سپس تحلیل عامل تأییدی (CFA) مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج نشان داد که عوامل عدم تمایل به ازدواج از نظر دانشجویان دختر مقاطع تحصیلات تکمیلی به ترتیب عبارتند از، ۱- تلاش برای رشد و ارتقای فردی، ۲- جذابیت‌های تجرد نسبت به ازدواج، ۳- عدم آمادگی و نداشتن مهارت‌های لازم برای ازدواج، ۴- مشکلات اقتصادی، ۵- مشکلات قانونی، اجتماعی و فرهنگی، و ۶- مشکلات خانوادگی. در مجموع این ۶ عامل توانستند حدود ۵۹ درصد واریانس عوامل عدم تمایل به ازدواج را تبیین کنند که عامل اول " تلاش برای رشد و ارتقای فردی" به‌تنهایی ۱۴/۰۹ درصد واریانس را تبیین می‌کند. نتایج تحلیل عامل تأییدی نیز ساختار عاملی مقیاس نهایی به‌دست‌آمده را، با تعداد ۴۰ ماده در ۶ عامل موردتأیید قرار داد که براین‌اساس تعداد ماده‌های عوامل شش‌گانه به ترتیب ۸، ۸، ۸، ۷، ۵ و ۴ ماده می‌باشند.

نتایج پژوهش نشان داد که از دیدگاه دانشجویان دختر مقاطع تحصیلات تکمیلی، "تلاش برای رشد و ارتقای فردی" مهم‌ترین عامل در عدم تمایل آنها به ازدواج بوده است (با درصد واریانس ۱۴/۰۹ درصد). این یافته با نتایج پژوهش‌های بسیاری مانند (Karamat, 2016; Haotanto, 2016; Lehrer & Son, 2017; Mokhtari et al., 2021) مطابقت دارد. سوبوتکا (Sobotka et al., 2019) معتقد است ناتوانی زنان در ترکیب زندگی شغلی و خانوادگی از مهم‌ترین دلایل تأخیر در سن ازدواج زنان است. در تبیین این یافته ابتدا باید متذکر شد که تقدم رشد و ارتقای فردی بر تشکیل خانواده و ازدواج، یک پدیده جهانی است که در بیشتر کشورهای جهان و همگام با توسعه آگاهی و رشد جنبش‌های فیمینستی، در دختران و زنان مشاهده شده است. دختران با ورود به دانشگاه، به این باور می‌رسند که ادامه تحصیل و در ادامه اشتغال باعث قوی‌تر شدن زنان می‌شود، چرا که باعث استقلال زنان و دور شدن از وابستگی مالی و حتی عاطفی نسبت به شوهر خواهد شد. ازدواج‌کردن و در ادامه فرزندآوری باعث می‌شود، تا ادامه تحصیلات دانشگاهی با مشقات و دشواری‌های زیادی همراه شود و در نتیجه همه افراد امکان به پایان رساندن دوره تحصیلات را نداشته باشند، لذا فرصت‌های شغلی خوب را نیز از دست خواهند داد. بنابراین واضح است که دختران این‌گونه فکر کنند که رشد و پیشرفت از مسیر درس و شغل است، نه از طریق ازدواج و تشکیل خانواده. لذا، با بالارفتن سطح تحصیلات، تمایلی به پذیرش نقش‌های سنتی ازدواج مانند همسری، زادوولد و خانه‌داری نداشته باشند، چرا که ازدواج‌کردن و در ادامه فرزندآوری باعث می‌شود، از نظر زمان، تمرکز، انرژی روانی و جسمانی و حتی ویژگی‌های ظاهری (که امروزه توجه به آن، اهمیت بسیاری در میان دختران و زنان پیدا کرده) تغییر کرده و لذا تمایل به ازدواج کاهش یابد. همچنین، از دیرباز این دیدگاه رایج بوده که یک زن می‌بایست با مردی ازدواج کند که سطح تحصیلات و سن وی بالاتر از زن یا حداقل برابر باشد، لذا طبیعی است که با بالارفتن سطح تحصیلات زنان، گزینه‌های ازدواج به‌شدت محدود می‌شود.

همچنین، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که "جذابیت‌های تجرد نسبت به ازدواج" عامل دوم در عدم تمایل آنها به ازدواج بوده است (با درصد واریانس ۱۳ درصد). یافته به‌دست‌آمده با نتایج پژوهش‌های بسیاری مانند (Imanzadeh et al., 2017; Haotanto, 2016; Gündoğdu & Bulut, 2022; Mokhtari et al., 2021) مطابقت دارد. در تبیین این یافته نیز باید یادآور شد که علیرغم مسائل قانونی و اجتماعی پیرامون روابط غیر ازدواجی در ایران، این پدیده شایع و فراگیر است و به‌ویژه این مسئله در میان دانشجویان پدیده‌ای عادی و پذیرفته شده (حتی در میان خانواده‌ها) است. افراد، وقتی در رابطه‌های غیر ازدواجی درگیر هستند، به‌جای اینکه انرژی و وقت خود را صرف مسائل زندگی مشترک کنند، فرصت بیشتری برای بهره‌مندی از رابطه خواهند داشت و می‌توانند لذت بیشتری را تجربه کنند. براین‌اساس، افراد به این باور می‌رسند که زندگی مجردی نسبت به زندگی متأهلی مزیت‌های مختلفی از جمله اقتصادی و عدم‌پذیرش مسئولیت را دارد. رشد زندگی شهرنشینی افزایش سطح رفاه نیز باعث شده که فعالیت‌های سنتی زنان مانند آشپزی، تمیزکاری، پذیرایی و... نیز ارزش اجتماعی کمتری داشته باشد و دختران از آن گریزان باشند، روابط غیر ازدواجی، نیز این‌گونه سبک زندگی را تقویت می‌کند. بدیهی است که افراد به این‌گونه روابط عادت کرده و ترجیح می‌دهند که روابط پیش ازدواج طولانی‌تری داشته باشند و تمایل به تغییر (ازدواج) نداشته باشند. گاهی ممکن است افراد به این باور برسند که ازدواج باید با فردی صورت گیرد که با وی یک رابطه طولانی‌مدت و عاشقانه تجربه کرده‌ام، رخ دهد. همچنین، بالابودن خیانت و چندپارتنری چه در روابط ازدواجی و چه روابط غیر ازدواجی (به‌ویژه در میان مردان) باعث شده که نگرش زنان نسبت به ازدواج منفی‌تر شود؛ چرا که این‌گونه فکر می‌کنند که چنانچه مورد خیانت واقع شوند، جداشدن در یک رابطه غیر ازدواجی راحت‌تر صورت می‌گیرد. لذا به این باور می‌رسند که ازدواج و تشکیل خانواده باعث محدودیت و ازدست‌رفتن بخشی از آزادی‌های فردی وی می‌شود.

همچنین، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که "عدم آمادگی و نداشتن مهارت‌های لازم برای ازدواج" عامل سوم در عدم تمایل آنها به ازدواج بوده است (با درصد واریانس ۹/۹۲ درصد). یافته به‌دست‌آمده با نتایج پژوهش‌های بسیاری مانند (Hawkins et al., 2022; Haotanto, 2016; Lehrer & Chen, 2013; Mokhtari et al., 2021) مطابقت دارد. در تبیین این یافته نیز باید ذکر کرد که با گسترش شهرنشینی، بالارفتن سطح اشتغال مادران و کاهش تعداد فرزندان در خانواده، خانواده‌ها فرصت کافی برای آموزش مهارت‌های لازم برای زندگی زناشویی را ندارند، در نتیجه

فرزندان‌شان با کاهش سطح پختگی و بلوغ وارد دوره جوانی و نوبزرگسالی می‌شوند. ازسوی‌دیگر باید در نظر داشت که علت بسیاری از جدایی‌ها در روابط ازدواجی و غیر ازدواجی ناشی از نداشتن مهارت‌های ارتباطی ضروری و موردنیاز برای ایجاد، حفظ و ارتقای یک رابطه‌ی صمیمانه است. با افزایش دفعات جدایی در روابط، جوانان به دلیل تجربه‌های روابط قبلی، قید ازدواج را زده و ترس از شکست در ازدواج ایجاد می‌شود. با بالارفتن سن و احتمال شکست در آینده، افراد در انتخاب همسر بیش از حد وسواسی و کمال‌گرایانه عمل کرده، سطح ایده‌آل‌ها و ملاک‌ها فرد برای انتخاب شریک زندگی بالاتر می‌رود و در نتیجه ترجیح می‌دهند، هیجانات و نیازهای خود را همچنان در یک رابطه‌ی غیر ازدواجی برآورده کنند. شناخت ناکافی نسبت به هیجانات و عواطف خود و یا نگرش منفی نسبت به ازدواج، رابطه جنسی و فرزندآوری نیز می‌تواند این مسئله را تشدید کند و تمایل دختران را نسبت به ازدواج تحت‌تأثیر قرار دهد.

همچنین، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که "مشکلات اقتصادی" عامل چهارم در عدم تمایل آنها به ازدواج بوده است (با درصد واریانس ۷/۸۷ درصد). یافته به‌دست‌آمده با نتایج پژوهش‌های بسیاری مانند (Vijay, 2024; Lehrer & Son, 2017; Cohen, 2024; Rutter et al., 2024; Imanzadeh et al., 2017; Armenia & Troia, 2017) مطابقت دارد. اسچالر (Schaller, 2013) بیکاری و رکود اقتصادی، واهاج (Wahhaj, 2022) نیز مشکلات اقتصادی و نداشتن درآمد کافی را مهم‌ترین دلیل در کاهش نرخ ازدواج در جوامع مختلف می‌داند. در تبیین این یافته نیز باید این نکته را در نظر داشت که اگرچه در جامعه ایران از نظر قانونی و شرعی، تهیه امکانات و رفاه اقتصادی خانواده بر دوش مردان است، اما در چند دهه اخیر نقش اقتصادی زنان و اهمیت مسائل اقتصادی برای زنان پررنگ‌تر شده است. زنان میل به اشتغال و استقلال مالی دارند و در عین حال تمایل دارند با مردانی ازدواج کنند که تمکن مالی لازم را داشته باشند. باتوجه‌به بالابودن نرخ تورم (بر اساس آمارهای رسمی دولت ایران)، مردان جوانی که می‌توانند گزینه ازدواج برای دختران دارای تحصیلات دانشگاهی باشند، برای رسیدن به سطح ایده‌آل یا حتی نرمال اقتصادی می‌بایست قید داشتن تحصیلات دانشگاهی را بزنند و زودتر جذب بازار کار شوند. لذا، دختران با وضعیتی مواجه می‌شوند که خواستگاران پسر یا تحصیلات بالا ندارند یا از نظر اقتصادی در سطح متناسبی نیستند. مشکل مسکن، پایین‌بودن سطح درآمدها و بالابودن هزینه‌های زندگی خانواده‌ها، باعث شده که شدت مشکلات اقتصادی برای زوجین جوان بیشتر باشد و اغلب زوجین از مواردی مانند وام، قسط، رهن خانه و... شکایت می‌کنند، لذا چنین وضعیتی افراد جوان را به این نتیجه می‌رساند که ازدواج‌کردن کاری احمقانه و بیهوده است زنان جوان، علاوه بر اینکه به توانایی مدیریت زندگی مشترک و هزینه‌های مراسمات ازدواج و جشن عروسی توسط پسران، اطمینان ندارند، خود و خانواده‌های‌شان نیز با مسائل اقتصادی مختلف از جمله تهیه جهیزیه مواجه هستند.

همچنین، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که "مشکلات قانونی، اجتماعی و فرهنگی" عامل پنجم در عدم تمایل آنها به ازدواج بوده است (با درصد واریانس ۷/۵ درصد). یافته به‌دست‌آمده با نتایج پژوهش‌های بسیاری مانند (Letiecq, 2019; Imanzadeh et al., 2017) مطابقت دارد. در این زمینه هیماوان و همکاران (Himawan et al., 2018) در پژوهش خویش بیان کردند افراد ازدواج می‌کنند تا با هنجارهای اجتماعی مطابقت پیدا کنند، بنابراین افزایش افرادی که تمایلی به ازدواج ندارند، نتیجه تغییر هنجارهای جامعه می‌باشد. در تبیین یافته به‌دست آمده، ابتدا می‌بایست به این نکته اشاره کرد که نرخ طلاق در جامعه ایران، طی سه دهه اخیر به‌شدت افزایش‌یافته است و افزایش افراد جدا شده از طلاق، باعث تغییر دیدگاه افراد در آستانه ازدواج شده است. طبیعی است که زنان جوان تحصیل‌کرده باتوجه‌به اجتماع پیرامون خود نگاه منفی نسبت به ازدواج دارند. علت این امر می‌تواند، شنیدن تجارب افراد جدا شده و یا حتی افراد متأهلی است که زندگی متأهلی را چندان با مزیت نمی‌دانند و مدام از مشکلات زندگی مشترک اظهار شکایت می‌کنند. ازسوی‌دیگر، سلبریتی‌ها و شخصیت‌هایی که اغلب از طریق شبکه‌های اجتماعی فعالیت دارند، کمتر به ترویج خانواده‌گرایی و ازدواج می‌پردازند. مشکلات فرهنگی موجود در جامعه ایران که حاکی از تقابل بین ارزش‌های سنتی و مدرن است نیز باعث شده که از نظر افراد جوان (به‌ویژه زنان)، مسائلی مثل مهریه، حق انتخاب همسر، دوره آشنایی و نامزدی و دیگر آیین‌ها و رسوم مرتبط با ازدواج به‌عنوان موانع ازدواج باشند نه تسهیل‌کننده آن. نکته مهم دیگر این است که از نگاه زنان امروز (به‌ویژه افراد تحصیل‌کرده) قوانین فعلی ازدواج مانند حق طلاق، حضانت، اشتغال و ادامه تحصیل زن و...، بیشتر به نفع مردان است که این مورد خاص به می‌تواند باعث کاهش تمایل آنان به ازدواج گردد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که "مشکلات خانوادگی" عامل ششم در عدم تمایل آنها به ازدواج بوده است (با درصد واریانس ۶/۲۲ درصد). یافته به‌دست‌آمده با نتایج پژوهش‌های بسیاری مانند (Akhter & Bhat, 2018; Patil, 2014; Imanzadeh et al., 2017) مطابقت دارد. دارغوت و همکاران (Darghouth et al., 2015) نشان دادند، افراد الگوهای شناختی، رفتاری و عاطفی خود را از محیط خانواده می‌گیرند و محیط خانواده بر عزت‌نفس، انتظارات، نگرش‌ها و رفتارهای بین‌فردی افراد به مسائل مختلف تأثیر می‌گذارد. همچنین، نتایج پژوهش هالکولا (Halkola, 2019) حاکی از این است که حمایت‌های روانی خانواده باعث کاهش پریشانی‌های فرزندان در سن ازدواج می‌شود و این امر موجب تسهیل فرایند ازدواج و زندگی مشترک فرزندان می‌گردد. در تبیین این یافته باید اشاره کرد که از یک سو با بالارفتن سطح سواد و ازسوی‌دیگر گسترش اینترنت، اختلاف بین نسل‌های مختلف را بیشتر کرده است. در جامعه ایران که همچنان درگیر تقابل سنت و مدرنیته است، والدین (سنت) با فرزندان (مدرنیته) خود در زمینه‌های مختلف و از جمله ازدواج اختلاف‌نظر دارند. اختلاف‌نظر فرزندان با والدین خود می‌تواند در موارد مختلفی از جمله انتخاب همسر، مراسمات مرتبط با ازدواج، دوره نامزدی و جزئیات مختلف دیگر باشد. والدین ممکن است با انتخاب فرزند خود مخالف باشند و یا برای ازدواج دختر خود با فرد

خاصی، وی را تحت‌فشار قرار دهند. ازسوی‌دیگر، باید این مسئله را نیز در نظر گرفت که ممکن است، وابستگی دختر به خانواده مبدأ یا نیاز به مراقبت والدین پیر یا بیمار، باعث شود که امکان ازدواج برای دختران فراهم نباشد یا برای مدتی به تأخیر بیفتد.

نتیجه‌گیری

سن ازدواج تحت‌تأثیر افزایش فرصت‌های آموزشی قرار دارد. زنان با تحصیلات بالا به دلیل دوره آموزشی طولانی‌تر، ازدواج را به تعویق می‌اندازند. باتوجه‌به این‌که مجموع شش عامل به‌دست‌آمده درصد بالایی از واریانس عوامل عدم تمایل به ازدواج را از نظر دانشجویان دختر مقاطع تحصیلات تکمیلی تبیین می‌کند، ضرورت دارد که برای هر کدام از عوامل به‌دست آمده راهکارهای متناسبی ارائه گردد که ضروت پژوهش‌های بیشتر در این زمینه را نشان می‌دهد. مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر مربوط به نمونه مورد مطالعه است. باتوجه‌به اینکه نمونهٔ مورد مطالعه شامل دانشجویان دختر مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های استان آذربایجان شرقی بود، تعمیم نتایج به گروه‌های غیردانشجو یا نمونه پسران باید با احتیاط صورت گیرد. پژوهش حاضر تلاش کرد متغیرهای جمعیت‌شناختی مهم مانند سن، محل سکونت، مقطع تحصیلی، وضعیت خانوادگی و داشتن روابط عاشقانه غیر ازدواجی را مورد بررسی قرار دهد، بااین‌حال، علاوه بر عوامل ذکر شده، طیف وسیعی از عوامل مانند تعداد خواهر و برادر، محل زندگی در شهر بزرگ، سطح اقتصادی خانواده، درآمد و وضعیت اشتغال می‌توانند بر ازدواج دیرهنگام تأثیر بگذارند. همچنین، یکی از آیتم‌هایی که در تحلیل عامل اکتشافی بار عاملی مناسبی نداشت" نبود شرایط مناسب در جامعه برای آشنایی دختر و پسر و پیداکردن شناخت نسبت به یکدیگر" بود که به نظر می‌رسد احتمالاً به دلیل فضای دانشگاه جهت آشنایی و ارتباط دختران و پسران باشد و احتمالاً برای افراد غیردانشجو، مورد ذکر شده می‌تواند یکی از موانع مهم ازدواج به شمار آید. باتوجه‌به نتایج به‌دست آمده، تفاوت نسل‌ها و نگرش به مسائلی مثل شغل، ازدواج، رفاه و... می‌تواند از دلایل اصلی تمایل یا عدم تمایل به ازدواج باشد، لذا پیشنهاد می‌شود انجام پژوهش‌هایی با تمرکز به تفاوت‌های نسلی، جنسیتی، فرهنگی و حتی پایگاه اقتصادی افراد جوان انجام گیرد تا پدیده کاهش تمایل به ازدواج دقیق‌تر مورد بررسی قرار گیرد. همچنین، انجام مطالعات طولی برای بررسی متغیرهای اثرگذار بر تمایل به ازدواج از سنین نوجوانانی تا زمان ازدواج دیگر پیشنهاد پژوهش حاضر است. همچنین، به نظر می‌رسد قوانین موجود در زمینه ازدواج و خانواده؛ با جهان‌بینی و الگوی فکری افراد جوان و نوبزرگسال (به‌ویژه دختران) بسیار در تضاد است و برای ترغیب افراد جوان به سمت ازدواج و تشکیل خانواده، علاوه بر تمهیدات اقتصادی و مالی، تغییر در قوانین ازدواج و خانواده مانند طلاق، حضانت، مهریه و... ضروری می‌باشد. تحلیل علت تأخیر در ازدواج افراد مجرد برای سیاست‌گذاری دولت ضروری است. بنابراین موضوع به تعویق انداختن ازدواج نیاز به پژوهش‌های بیشتر دارد و البته پژوهش‌های آینده باید بیشتر در مورد تأثیرات اجتماعی و اقتصادی به تعویق انداختن ازدواج صورت پذیرد.

ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش اهداف پژوهش و کاربردهای آن برای شرکت‌کنندگان به طور کاملاً مشخص توضیح داده شد. همچنین موازین اخلاقی شامل اخذ رضایت آگاهانه و تضمین رازداری رعایت گردید. به‌منظور محرمانه ماندن هویت، از شرکت‌کنندگان اطلاعات شخصی دریافت نشد.

حمایت مالی

این پژوهش با حمایت مالی معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه شهید مدنی آذربایجان انجام شده است. این مقاله، مستخرج از طرح شماره ۲۰۵۲/۱۴۰۲ دانشگاه شهید مدنی آذربایجان است.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافعی برای این مقاله وجود ندارد.

سهم نویسندگان

تمام مراحل اجرا، نگارش، تصحیح و ثبت مقاله بر عهده نویسنده بوده است.

سپاسگزاری

از دوستانی که در بخش اجرای پژوهش و همچنین کلیه دانشجویان دختر مجرد شرکت‌کننده در پژوهش که برای به انجام رسیدن این پژوهش همکاری کردند، قدردانی می‌شود.

Reference

Akhter, R., & Bhat, M. R. (2018). Late marriage consequences and concerns among women of Kashmir Valley. *International Journal on Arts, Management and Humanities*, *7*, 1-9.

Ali, P. A., McGarry, J., & Maqsood, A. (2022). Spousal role expectations and marital conflict: perspectives of men and women. *Journal of interpersonal violence*, *37*(9-10), 7082-7108. https://doi.org/10.1177/0886260520966667

Armenia, A., & Troia, B. (2017). Evolving opinions: Evidence on marriage equality attitudes from panel data. *Social Science Quarterly*, *98*(1), 185-195. (Persian) https://doi.org/10.1111/ssqu.12312

Bagi, M. (2023). Reasons for delayed marriage and its determinants in Iran. Journal of Applied Sociology, 34 (1), 31-50. https://doi.org/10.22108/jas.2022.134561.2312

Blekesaune, M. (2008). Partnership transitions and mental distress: Investigating temporal order. *Journal of marriage and family*, *70*(4), 879-890. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00533.x

Braaten, E., & Rosen, L.A. (1998). Development and Validation of the Marital Attitude Scale. *Journal of Divorce and Remarriage*. 29(3), 83-89. https://doi.org/10.1300/j087v29n03_05

Bronselaer, J., De Koker, B., & Van Peer, C. (2008). The impact of divorce on the health status of ex-partners. Archives of Public Health, 66, 168-186. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00533.x

Christensen, E. J. (2014). Young adult's marital attitudes and intentions: the role of parental conflict, divorce and gender. Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy, Colorado State University.

Cohen, P. (2024). Family diversity is the new normal for America's children. In V. Runer, K. Williams, & B. Risman (Eds.), Families as they really are (pp. 71-77). New York, NY: Norton.

Rutter, V., Williams, K., & Risman, B. J. (2024). Families as they really are. (No Title).

Darghouth, S. Brody, L. & Alegría, M. (2015). Does marriage matter? Marital status, family processes, and psychological distress among Latino men and women. "Hispanic Journal of Behavioral Sciences", 37(4), 482-502. https://doi.org/10.1177/0739986315606947

Eralp, A., & Gökmen, Ş. (2020). Ortalama Evlilik Yaşının Yükselmesini Etkileyen Faktörler ve Cinsiyete Göre Farklılıklar. Optimum: Journal of Economics & Management Sciences/Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 7, 395-411. https://doi.org/10.17541/optimum.698063

Falk, G., & Falk, U. A. (2005). *Youth culture and the generation gap*. Algora Publishing.

Furman, W., & Buhrmester, D. (2009). Methods and measures: The network of relationships inventory: Behavioral systems version. *International journal of behavioral development*, *33*(5), 470-478. https://doi.org/10.1177/0165025409342634

Goswami, B. (2012). *An investigation into the pattern of delayed marriage in India*. Bangalore, India.

Gündoğdu, A., & Bulut, S. (2022). The Positive and Negative Effects of Late Marriage. *Open Journal of Depression*, 11, 63-71. https://doi.org/10.4236/ojd.2022.114005

Halkola, A, (2019)."I don't": A look at attitudes towards delaying marriage in a traditional community". Master's Theses and Doctoral Dissertations.

Haotanto, A. V. (2016). Marrying Late: Pros & Cons—Why It Is No One Else's Business.

Hawkins, A. J., Carroll, J. S., Jones, E. M., & James, S. L. (2022). Capstones vs. cornerstones: Is marrying later always better. *State of Our Unions*.

Heath, M., & Randles, J. (2024). The marriage movement. In V. Runer, K. Williams, & B. Risman (Eds.), Families as they really are (pp. 320-342). New York, NY: Norton.

Hervish, A., & Feldman-Jacobs, C. (2011). Who speaks for me? *Ending child marriage, Policy Brief, Washington, DC: Population Reference Bureau*.

Himawan, K. K. Bambling, M. & Edirippulige, S. (2018). Singleness, religiosity, and the implication for counselors: The Indonesian case. "Europe's Journal of Psychology", 14 (2), 485–497. https://doi.org/10.5964/ejop.v14i2.1530

Hofer, J., & Hagemeyer, B. (2025). Social bonding: Affiliation motivation and intimacy motivation. In *Motivation and action* (pp. 313-344). Cham: Springer Nature Switzerland.

Hynek, K. A., Abebe, D. S., Liefbroer, A. C., Hauge, L. J., & Straiton, M. L. (2022). The association between early marriage and mental disorder among young migrant and non-migrant women: A Norwegian register-based study. *BMC women's health*, *22*(1), 258-269. https://doi.org/10.1186/s12905-022-01836-5

Imanzadeh, A., Mohammadzadeh, S. & Alipour, S. (2017). Lived Experiences of Graduate Students of Tabriz University for Delayed Marriage: A Phenomenological Research. *Journal of Woman in Culture and Arts*, *9*(4), 541-560. (Persian) https://doi.org/10.22059/jwica.2017.233986.877

Jones, G. W., & Yeung, W. J. J. (2014). Marriage in Asia. *Journal of Family Issues*, *35*(12), 1567-1583.

Julian, C. A. (2022). Cohabitation among Young Adults. *Age*, *18*(19), 20-24. https://doi.org/10.25035/ncfmr/fp-22-29

Karamat, K. (2016). Perceptions on Implications of Delayed Marriage: A Case Study of Married Adults in Kuala Lumpur. International Journal of Social Science and Humanity, 6, 572-578. https://doi.org/10.7763/IJSSH.2016.V6.713

Khalili, M. (2021). Cohort and Period Analysis of Marriage Change of Iranian Women Using Nuptiality Life Tables. Journal of Population Association of Iran, 16 (1): 7-31. (Persian) doi: 10.22034/jpai.2022.542847.1205

Khojasteh Mehr, R., Mombeini, J., & Aslani, Kh. (2013). A comparison of attitude toward marriage, attitude toward divorce and peer attachment of male high school students in divorced and intact families. Journal of school psychology, 2 (3): 182-190. [Persian]

Lehrer, E. L., & Chen, Y. (2013). Delayed entry into first marriage and marital stability: Further evidence on the Becker-Landes-Michael hypothesis. *Demographic Research*, *29*, 521-542. https://doi.org/10.4054/DemRes.2013.29.20

Lehrer, E. L., & Son, Y. J. (2017). Women's age at first marriage and marital instability in the United States: Differences by race and ethnicity. *Demographic Research*, *37*, 229-250. https://doi.org/10.4054/DemRes.2017.37.9

Letiecq, B. L. (2019). Surfacing family privilege and supremacy in family science: Toward justice for all. *Journal of Family Theory & Review*, *11*(3), 398-411. https://doi.org/10.1111/jftr.12338

Maharaj, P., & Shangase, T. (2020). Reasons for Delaying Marriage: Attitudes of Young, Educated Women in South Africa. Journal of Comparative Family Studies, 51, 3-17. https://doi.org/10.3138/jcfs.51.1.002

Mokhtari, S., Yousefi, Z., & Manshaee, GH. (2021). Identification of the Marriage Delay Phenomenon in Girls: A Grounded Theory. Journal of Applied Family Therapy, 2 (2): 46-66. (Persian) https://doi.org/10.61838/kman.aftj.2.2.3

Özarslan, S. (2020). Evlilik Yaşı ve İçerdiği Sorunlar. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi,* 14, 249-259.

Park, S, S. & Rosén, A, L. (2013). The Marital Scales: Measurement of Intent, Attitudes and Aspects Regarding Marital Relationships. *Journal of Divorce and Remarriage*, (54). 295-312. https://doi.org/10.1080/10502556.2013.780491

Parker, K., & Minkin, R. (2023). Public has mixed views on the modern American family. Pew Research Center.

Patil, S. K. (2014). A sociological perspective of generation gap. *Int J Innov Res Dev*, *3*(3), 312-314.

Raymo, J. M., & Park, H. (2020). Marriage decline in Korea: Changing composition of the domestic marriage market and growth in international marriage. *Demography*, *57*(1), 171-194. https://doi.org/10.1007/s13524-019-00844-9.

Report of the Research Center of the Islamic Council of Experts (2022, a). Monitoring the behaviors and attitudes of Iranians on the issue of childbearing.

Research Report by the Islamic Consultative Assembly's Research Center (2022, b). Factors Influencing the Increase in the Age of Marriage for Young People.

Reynolds, W. M. (1988). Measurement of academic self-concept in college students. *Journal of personality assessment*, *52*(2), 223-240. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5202_4.

Rotz, D. (2016). Why have divorce rates fallen? The role of women's age at marriage. *Journal of Human Resources*, *51*(4), 961-1002. https://doi.org/10.3368/jhr.51.4.0214-6224R.

Saleem, H., Chaudhry, A. G., Jabbar, A., & Mishal, S. (2015). Late marriages and infertility: An anthropological analysis on health. *The Explorer Islamabad: Journal of Social Sciences*, *1*(7), 246-250.

Sarmad, Z., Hejazi., E., & Bazargan. A. (2023). Research meatods in behavioral scince. Tehran: Agah Press. (Persian)

Sassler, S. (2024). Cohabitation versus Marriage. Understanding Young Adults' Preference for Cohabitation, Edited by: Mahzad Hojjat and Anne Moyer, Oxford University Press.

Schaller, J (2013). For Richer, If not for Poorer? Marriage and Divorce Over thoversiness Cycle. Journal of Population Economics, 26(3):1007-1033. https://doi.org/10.1007/s00148-012-0413-0

Shirasuna, K., & Iwata, H. (2017). Effect of aging on the female reproductive function. *Contraception and reproductive medicine*, *2* (1), 1-8. https://doi.org/10.1186/s40834-017-0050-9

Sobotka, T., Matysiak, A., & Brzozowska, Z. (2019). Policy responses to low fertility: How effective are they (Vol. 1). UNFPA Working Paper.

Speroff, L., & Fritz, M. A. (Eds.). (2005). *Clinical gynecologic endocrinology and infertility*. Lippincott Williams & Wilkins.

Sydsjö, G., Lindell Pettersson, M., Bladh, M., Skoog Svanberg, A., Lampic, C., & Nedstrand, E. (2019). Evaluation of risk factors' importance on adverse pregnancy and neonatal outcomes in women aged 40 years or older. *BMC pregnancy and childbirth*, *19*, 1-10. https://doi.org/10.1186/s12884-019-2239-1

Vijay, B. (2024). Exploring the dynamics of late marriage: The role of education in shaping marital timings. *International Journal for Multidisciplinary Research*, *6*(2), 1-4. https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i02.16726

Wahhaj, Z. (2022). The economics of early marriage: causes, consequences, and policy solutions. In Handbook of Labor, Human Resources and Population Economics (pp. 1-26). Cham: Springer International Publishing.

© 2026 The Author(s). Published by Shahid Chamran University of Ahvaz. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited